Јавно предузеће **„АУТОПУТЕВИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ”**
78000 Бања Лука
Васе Пелагића 10, Босна и Херцеговина
тел: 051 233-670, 233-680; факс: 051 233-700

ОКВИР ЗА ОТКУП ЗЕМЉИШТА И ПРЕСЕЉЕЊЕ

КОРИДОР Vc КРОЗ РЕПУБЛИКУ СРПСКУ: ЈОХОВАЦ (ТОВИРА) – РУДАНКА (КОСТАЈНИЦА)

Јун 2017.

Садржај

Скраћенице 2

1 Увод 3

1.1 Увод 3

1.2 Предмет Оквира за откуп земљишта и пресељење 3

2 Пројекат и начин коришћења земљишта 4

2.1 Кратак опис пројекта 4

2.2 Пројектно подручје и начин коришћења земљишта 6

3 Приказ земљишта, објеката и лица обухваћених Пројектом 8

4 Законодавни оквир за откуп земљишта и пресељење 13

4.1 Законодавни оквир Републике Српске у области откупа земљишта и пресељења 13

4.2 Институције Републике Српске одговорне за откуп земљишта и пресељење 16

4.3 Захтјеви ЕБРД 17

4.4 Анализа одступања између законских прописа Републике Српске и ЕБРД захтјева 17

5 Принципи, циљеви и процеси 18

5.1 Циљеви 18

5.2 Принципи 18

5.3 Приказ процеса откупа земљишта и пресељења 21

6 Испуњеност услова и право на накнаду 24

6.1 Испуњеност услова за накнаду 24

6.2 Матрица права на накнаду 26

6.3 Права на накнаду – додатна разматрања 31

7 Консултације и објављивање информација 33

8 Механизми управљања жалбама 34

8.1 Механизам рјешавања жалби 34

8.2 Жалбе у поступку експропријације у РС 35

9 Праћење, вредновање и извјештавање 36

9.1 Праћење и вредновање 36

9.2 Извјештавање 38

10 Одговорности за примјену, временски оквир и финансирање 38

10.1 Одговорности за примјену, временски оквир и финансирање 38

10.2 Збирни приказ мјера које Аутопутеви РС треба да спроведу у вези Плана за откуп земљишта и пресељење (Корак 8) 42

11 Детаљи за контакт 43

Прилог А Образац жалбе 44

Прилог Б Општи садржај Плана за откуп земљишта и пресељење 45

Слике

Табела 2-1 Основни подаци о насељима на подручју Пројекта 1 7
Табела 2-2 Основне карактеристике насеља на траси Пројекта 8
Табела 3-1 Приказ физичког и економског пресељења услијед откупа земљишта за Пројекат 8
Табела 3-2 Збирни приказ врста парцела обухваћених откупом земљишта за Пројекат 12
Табела 4-1 Преглед кључних аспеката Закона о експропријацији РС 13
Табела 4-2 Преглед осталих законских прописа РС од значаја за откуп земљишта и пресељење 15
Табела 5-1 Приказ процеса откупа земљишта и пресељења 21
Табела 6-1 Матрица права на накнаду 26
Табела 9-1 Показатељи (индикатори) за праћење 37
Табела 10-1 Збирни преглед кључних активности које треба спровести и временски оквир за примјену Оквира и Плана за откуп земљишта и пресељење за Пројекат 40
Табела 10-2 Предложени садржај Плана за откуп земљиште и пресељење и потребних активности на ажурирању Оквира у План 42

Табеле

Табела 2-1 Основни подаци о насељима на подручју Пројекта 1 7
Табела 2-2 Основне карактеристике насеља на траси Пројекта 8
Табела 3-1 Приказ физичког и економског пресељења услијед откупа земљишта за Пројекат 8
Табела 3-2 Збирни приказ врста парцела обухваћених откупом земљишта за Пројекат 12
Табела 4-1 Преглед кључних аспеката Закона о експропријацији РС 13
Табела 4-2 Преглед осталих законских прописа РС од значаја за откуп земљишта и пресељење 15
Табела 5-1 Приказ процеса откупа земљишта и пресељења 21
Табела 6-1 Матрица права на накнаду 26
Табела 9-1 Показатељи (индикатори) за праћење 37
Табела 10-1 Збирни преглед кључних активности које треба спровести и временски оквир за примјену Оквира и Плана за откуп земљишта и пресељење за Пројекат 40
Табела 10-2 Предложени садржај Плана за откуп земљиште и пресељење и потребних активности на ажурирању Оквира у План 42

Скраћенице

БиХ	Босна и Херцеговина
ЕБРД	Европска банка за обнову и развој
EUR	Евро
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине
МФИ	Међународна финансијска институција
РУГИПП	Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове
РС	Република Српска

1 Увод

1.1 Увод

Јавно предузеће Аутопутеви Републике Српске намјерава да изгради дионицу аутопута на Коридору Vc, између Подновља и Руданке. Аутопутеви РС су јавно предузеће основано као акционарско друштво, у потпуном власништву Владе Републике Српске. Изградња аутопута на Коридору Vc сматра се пројектом од приоритетног значаја за Босну и Херцеговину и Републику Српску који ће допринијети остварењу економских користи за цијелу земљу. Основни покретач за изградњу је омогућавање боље повјезаности БиХ са земљама у окружењу и стварање повољних услова за даљи економски развој. Транс-европски Коридор Vc повезује Будимпешту (Мађарска) и луку Плоче (Хрватска). Око 100 km аутопута на Коридору је већ изграђено и пуштено у рад.

ЕБРД разматра да обезбједи финансирање кроз одобравање сувјереног кредита Републици Српској у износу до 70 милиона евра за изградњу дионице од око 6 km Коридора Vc кроз РС – **Пројекат 1** (или „Пројекат“). Зајам ће бити гарантован од стране државе Босне и Херцеговине (БиХ) са повратном гаранцијом од стране Републике Српске. Паралелно финансирање до 100 милиона евра за изградњу додатне дионице дужине око 14 km – **Пројекат 2** биће обезбјеђено кроз сувјерени кредит друге међународне финансијске институције (МФИ). **Финансирање Пројекта 2 је планирано за касније период и за потребе његовог финансирања ће бити спроведена засебна свеобухватна анализа и јавно објављивање информација.** Ради обезбјеђења контекста, Пројекат 1 и Пројекат 2 се могу описати на слиједећи начин:

- **Пројекат 1 (ЕБРД) – петља Руданка (Костајница) до петље Јоховац (Товира)**: изградња дионице у дужини од 6,1 km између петље Руданка (Костајница) и петље Јоховац (Товира), укључујући и петље, и приступног пута са по једном траком по смјеру, дужине око 1 km до повјезивања са постојећим регионалним путем, укључујући и пријелаз преко ријеке Босне. Ова дионица ће чинити првих 6 km од укупно 46,6 km Коридора Vc кроз Републику Српску. ЕБРД разматра финансирање ове дионице.
- **Пројекат 2 (друга МФИ) – петља Јоховац (Товира) до петље Подновље**: изградња дионице у дужини од око 14 km, сјеверно од петље Јоховац (Товира) до петље Подновље (искључујући петљу Јоховац). Ова дионица има један прелаз преко ријеке Босне. Друга МФИ разматра финансирање ове дионице.

Предмет овог извјештаја је Пројекат 1 или „Пројекат“.

С обзиром на то да Пројекат захтјева економско измјештање и ограничено физичко пресељење, Аутопутеви РС су израдили овај документ - Оквир за откуп земљишта и пресељење. Документ представља утицаје услијед измјештања који ће бити посљедица Пројекта 1 а који су сагледани на основу постојећих података и обиласка терена. Документом се постављају основни принципи за накнаде и пресељење у циљу обезбјеђења да нико ко је захваћен Пројектом не буде онемогућен у односу на стање у коме је сада. Документ такође садржи механизам за рјешавање жалби како би људи који су обухваћени откупом земљишта могли да искажу сва своја питања од интереса. У даљој фази реализације Пројекта, када буду извршени даљи теренски увиђаји и сагледани сви утицаји откупа земљишта за аутопут, биће могуће израдити детаљније документе – Планове за откуп земљишта и пресељење, за обје дионице Пројекта (детаљније о томе у поглављу 1.2).

Овај документ је израђен у складу са захтјевима законских прописа Републике Српске и Политиком заштите животне средине и социјалних питања ЕБРД (2014), посебно Услова за реализацију бр. 5 - Откуп земљишта, принудно пресељење и измјештање пословних активности.

1.2 Предмет Оквира за откуп земљишта и пресељење

Елаборат експропријације за Пројекат је урађен и теренски увиђаји су отпочели у марту 2017. у циљу маркирања коридора пута на овој дионици, потврђивања парцела обухваћеног земљишта, броја парцела, броја објеката (и других непокретности, као што су пољопривредне културе) и идентификовања свих других непокретности које нису уписане у катастар. Неопходно је да се изврши даље укључвање особа које су под утицајем Пројекта и спроведе социо-економски попис тих особа. Елаборат експропријације је урађен на основу података из катастра и односи се на дионицу аутопута која је око два пута дуже од дионице Пројекта (тј. односи се на Лот 3 Јоховац – Добој Југ који је дужине 12.61 km). Из овог разлога, сумарни приказ података из Елабората не може бити коришћен без јасног утврђивања који дио експропријације се односи само на Пројекат. Аутопутеви РС су извршили процјену укупне површине земљишта која ће бити откупљена за Пројекат и вриједности земљишта, објеката и пољопривредних култура, али је даљи рад неопходан у циљу потврђивања ових података на терену и обезбјеђења детаљнијих података.

Овај Оквир је израђен да буде у складу и са прописима РС и захтјевима ЕБРД.

Процес откупа земљишта за Пројекат није одмакао у довољној мјери да би у овој фази било могуће израдити План за откуп земљишта и пресељење. План ће бити потребно израдити прије него што отпочне пресељење и градња Пројекта. У Прилогу 2 овог Оквира наведене су информације које је неопходно обрадити у оквиру Плана а у поглављу 10 је детаљно наведено шта ће План садржати. Овај Оквир је израђен са циљем да када се теренски увиђаји, процјена вриједности и коначно одређивање захтјева у погледу исплате накнада заврше, да буде могуће израдити Планажурирањем одговарајућих поглавља овог Оквира уз додатне информације које ће се односити на социо-економски попис и исплате накнаде и пресељење. Поглавље 10 садржи збирни приказ активности које Аутопутеви РС планирају да спроведу у циљу израде Плана.

Пројекат захтјева откуп земљишта што ће за посљедицу имати економско измјештање с обзиром на то да се обухваћено земљиште користи за пољопривредуФизичко пресељење стамбених објеката ће бити врло ограничено, тренутно су идентификована четири стамбена објекта који би потенцијално морали бити уклоњени. Тачан број стамбених и других објеката (и свих других непокретности) који ће бити обухваћени ће бити познат у даљим фазама планирања откупа земљишта. Тек по завршетку овог процеса биће познат тачан број обухваћених непокретности. Тренутне процјене су засноване на информацијама из катастра које су даље обрађене у Елаборату експропријације.

Детаљан План за откуп земљишта и пресељење за Пројекат ће бити израђен у складу са овим Оквиром. Основна разлика између Оквира и Плана је у томе што Оквир успоставља планирани приступ откупу земљишта и пресељењу а не обезбјеђује довољан ниво детаљних информација у погледу власништва над земљиштем, коришћења и врсте утицаја, што се детаљно обрађује Планом. Социо-економски попис и даљи пописивање непокретности (тј. РУГИПП теренски увиђаји) ће бити спроведени у наредним фазама Пројекта и на тај начин ће се детаљније сагледати обим и интензитет економског и физичког пресељења на особе које су под утицајем Пројекта. На основу ових пописа и Елабората експропријације биће урађен поменути План.

2 Пројекат и начин коришћења земљишта

2.1 Кратак опис пројекта

Пројекат је дио транс-европског коридора Vc кроз БиХ. Транс-европски коридор Vc представља главну транспортну руту у БиХ од сјевера ка југу. Повјезује Будимпешту (Мађарска) са јадранском луком Плоче (Хрватска). Унутар БиХ, укупна дужина Коридора Vc је око 335 km. Пројектно подручје се налази на сјеверу земље и дио је планиране секције која пролази кроз Републику Српску (РС) у дужини од око 46,6 km. Пројекат је од великог значаја за повезивање западних и источних дијелова РС са Коридором Vc и даље са Коридором X у Хрватској. Пројекат ће допринијети повећању капацитета саобраћаја и смањењу саобраћајног оптерећења на постојећој мрежи регионалних путева.

Први планови за изградњу аутопута кроз БиХ, као дио транс-европског копненог коридора, започети су касних 70-их година прошлог века. Траса Коридора дефинисана је 1981. године и након широких јавних консултација, формално је одобрена као дио Просторног плана БиХ из 1982. године. Ипак, први значајнији кораци начињени су 2004. када је Вијеће министара ФБиХ донело одлуку о развоју пројекта изградње Коридора што је праћено израдом Студије изводљивости и Идејног пројекта 2006. године. Просторним плановима Републике Српске (2008-2015 и 2015-2025) траса Коридора Vc кроз РС представљена је као кључна путна транспортна веза од великог економског значаја за ентитет.

Пројектно подручје се налази на сјевероистоку БиХ, око 100 km источно од Бања Луке. Подручје је руралног карактера са бројним насељима сеоског типа линеарно распоређених дуж два регионална пута: М-17 који пролази дуж лијеве обале ријеке Босне и R-465 који пролази дуж десне обале, паралелно са пругом Добој – Модрича.

Пројекат – Петља Руданка (Костајница) до петље Јоховац (Товира)

Укупна дужина ове дионице је 6.1 km. Дионица почиње на подручју села Товира, на десној обали Босне, где је планирано да се преко петље Јоховац (Товира) Пројекат повеже са постојећим аутопутем Бања Лука – Добој. Траса наставља ка југу, пратећи пругу дуж долине ријеке Босне и пресјеца пругу преко надвожњака јужно од села Костајница. Петља Руданка (Костајница) је планирана у зони између пруге и ријеке. Након петље, траса прелази преко ријеке Босне и преко приступног пута дужине око 1 km повезује се на постојећи регионални пут.

Планирани објекти на аутопуту укључују мост преко Босне (са по једном саобраћајном траком) којим ће аутопут бити повезан са магистралним путем М17, један надвожњак преко пруге, четири мања моста преко мањих водотока у долини Босне, шест пропуста за потоке и пет подвожњака за пресијецање постојећих путева. Аутопут

је пројектован за брзине до 120 km/h и биће ширине до 30 m. Наплатна рампа је планирана источно од петље Руданка, сјеверно од прелаза Пројекта 1 преко ријеке Босне.

Траса Пројекта приказана је на слици ***2-1*** *(црвена и жута линија приказују путну инфратструктуру а спољна плава линија приказује планирани просторни захват пројектних радова/активности)*.

Аутопутеви РС планирају да отпочну градњу почетком 2018. и да је заврше 2021. године. Планирано је да до 500 радника буде ангажовано на изградњи у најинтензивнијој фази градње.

Статус откупа земљишта за Пројекат

Пројекат захтјева откуп земљишта и објеката дуж трасе што ће резултирати економским измјештањем и врло ограниченим физичким пресељењем, укључујући и одређене утицаје на приступ локалном подручју. Процес откупа земљишта је у току (у складу са Законом о експропријацији).

Слика 2-1 Траса Пројекта

2.2 Пројектно подручје и начин коришћења земљишта

Пројектно подручје се налази на сјевероистоку БиХ, око 100 km источно од Бања Луке, у широкој рјечној долини доњег тока Босне у којој доминирају пољопривредне површине. Брдовито побрђе ограничава рјечну долину са обје стране и прекривено је површинама под листопадним шумама и пашњацима. У јужном дијелу подручја, у зони Пројекта 1 код села Руданка (Костајница), надморска висина је око 135 m и постепено опада како траса иде ка сјеверу, да би на подручја Подновља гдје се траса завршава, надморска висина била 115 m.

Начин коришћења земљишта је типичан за рурално подручје. Сеоска насеља се налазе углавном линеарно распоређена дуж постојећа два регионална пута који прате рок ријеке Босне: М-17 који пролази левом обалом и R-465 који пролази десном обалом, паралелно са пругом Добој – Модрича. Сеоска насеља су близу једна другом. Објекти у насељима су једноспратни или двоспратни, од цигле, са припадајућом баштом и у највећој мјери у скромном стању. Једини индустријски објекти на пројектном подручју су постројења за експлоатацију шљунка и пијеска, на обалама Босне. Пројектно подручје није познато по заштићеним непокретним културним добрима и присуство ових објеката није забиљежено.

Пољопривредне површине на пројектном подручју налазе се под различитим културама и састоје из парцела различите површине. Дуж рјечних обала присутна је приобална вегетација а повремено се на подручју јављају и шумски фрагменти.

Усјеви обухватају кукуруз, јечам, раж, зоб. Пољопривредне парцеле су испрјесецане узаним сеоским путевима којма се обезбјеђује приступ механизацији. Једини објекти унутар пројектног подручја су куће са окућницама на ободима сеоских насеља.

Локалне заједнице на пројектном подручју

Траса Пројекта пролази у близини или кроз насеља Костајница, Грапска Горња, Грапска Доња и Бушлетић. Постоји могућност да се утицаји градње осјете и у оближњем селу Руданка, јужно од пројектног подручја иако у овој катастарској општини није предвиђен откуп земљишта. Сеоска насеља обухваћена Пројектом приказана су на слици 2-2 а њихов сумарни преглед је дат у табели 2-1 уз опис кључних карактеристика у табели 2-2.

Сва насеља у пројектном подручју административно припадају Граду Добоју који је регионални центар и значајно путно и жељезничко чвориште. Највећи дио територије Добоја је руралног карактера (70%) и састоји се од пољопривредних површина и шумског земљишта.

Табела 2-1 Основни подаци о насељима на подручју Пројекта 1

Насеље	Број становника	Број домаћинстава
Костајница	1,596	561
Грапска Горња	1,334	413
Грапска Доња	445	154
Бушлетић	556	239
Укупно	**3.931**	**1.367**

Слика 2-2 Карта насеља на подручју Пројекта 1

Табела 2-2 Основне карактеристике насеља на траси Пројекта

Становништво и пол	Полна структура становништва је једнако подијељена на мушкарце (49%) и жене (51%). Више од четвртине популације је у средњем добу (35-55) а више од трећине је старије од 55 година. Дјеца млађа од 15 година заступљена су са око 13% у укупној популацији.
Здравствено стање	Очекивани животни вијек је око 76 година за жене и око 70 година за мушкарце. Претежне болести које утичу на смртност су: кардиоваскуларне, тумори, обољења жлијезда, респираторне болести и болести органа за варење. Скоро половина смртних случајева забиљежена у 2015. години била је услијед кардиоваскуларних болести.
Етнички састав и религија	Подручје је било захваћено јаким таласом миграције током рата у БиХ (1992-1995) а тренд негативног природног прираштаја је и даље присутан. Етничку већину у Граду Добоју чине Срби (74.4%) а затим Бошњаци (21.04%). Најзаступљеније религије су православна (74.06%) и муслиманска (20.94%). Етничке мањине чине Хрвати (2.26%), Роми (0.21%) и остали (2%).
Образовна структура	Образовна структура одраслих (старијих од 15 година) указује да око половина популације има средњу школу, а око 12% има вишу школу или универзитетско образовање. Свега 5% популације старије од 15 године нема формално образовање а додатних 10% нема завршену основну школу. Нешто мање од четвртине популације има завршену само основну школу.
Извори прихода	На пројектном подручју типична су мала пољопривредна газдинства. Пољопривредне површине су од 1-3 хектара са повртњацима до 0,5 хекатара. Пољопривредне технике су неразвијене и за резултат имају ниске до средње приносе. Усјеви се обично користе за прехрану стоке или сопствене потребе. Газдинства у просјеку имају мали број стоке. Пчеларство је средње развијено и организовано је у задруге. Планирана траса аутопута претежно прелази преко пољопривредних површина које су главни извор прихода у локалним насељима обухваћених Пројектом. Сеоска газдинства су мала, најчешће се састоје од куће и помоћних објеката (нпр. за стоку – свиње, овце, живину) и повртњака (нпр. парадајз, паприка, купус) и воћњака (шљива, крушка, јабука). Статистички подаци о просјечним зарадама не узимају у обзир мала пољопривредна газдинства. Просјечна нето зарада у Граду Добоју у 2016. је износила 838 БАМ (429 EUR) што је слично просјеку на нивоу Републике Српске. Може се претпоставити да су, услед малих обима производње и ниских приноса, приходи у локалним заједницама обухваћеним Пројектом нижи од просјечних (тј. оних у Граду Добоју).
Локална инфрастурктура	Главне образовне и здравствене установе налазе се у Добоју. Број основних школа у сеоским насељима је у опадању током посљедњих 20 година услијед смањења броја становника. Основну здравствену услугу пружају локалне амбуланте, присутне у већим селима. На пројектном подручју постоји мрежа локалних аутобуса који саобраћају до аутобуске станице у Добоју. Жељезничке станице постоје у селима Грапска и Бушлетић. Главни вид транспорта на пројектном подручју је аутомобил. Сеоска насеља немају канализационе системе тако да се отпадне вода упуштају или у приватне септичке јаме или директно у водотоке. У насељима постоје мрежа за снабдијевање електричном енергијом и телекомуникациона мрежа.

3 Приказ земљишта, објеката и лица обухваћених Пројектом

Пројекат захтјева откуп земљишта дуж трасе коридора у ширини од око 30 m уз додатно земљиште потребно за петље и приступне саобраћајнице. У овом поглављу приказане су до сада доступне информације о земљишту, објектима и лицима обухваћеним Пројектом. Ове информације ће бити ажуриране у оквиру Плана за откуп земљишта и пресељење, а пошто буде извршено детаљно пописивање непокретности на терену.

Пројекатће резултирати слиједећим утицајима услијед откупа земљишта:

Табела 3-1 Приказ физичког и економског пресељења услијед откупа земљишта за Пројекат

Фаза/Врста губитка	Приказ губитака/утицаја
ПРИЈЕ ГРАДЊЕ – Прије градње[1]	
Трајно заузимање земљишта	• **Губитак земљишта (претежно пољопривредног, са ограниченим површинама под дрвећем или грађевинским земљиштем) –** Пројекат ће утицати на губитак претежно обрадивог пољопривредног земљишта које се налази на парцелама различите ширине. На земљишту су засађени усјеви: кукуруз, раж, зоб, јечам. Број стамбених објеката са припадајућим баштама који ће бити под утицајем је врло ограничен. Мање зоне под дрвећем могу бити под утицајем,

[1] С обзиром на то да се накнада за губитке и пресељење исплаћује прије ступања у посјед непокрентости, утицај трајног губитка непокретности се јавља у фази прије почетка градње.

Фаза/Врста губитка	Приказ губитака/утицаја
	претежно дуж ливада и пашњака. Предвиђени су прелази преко ријеке па ће одређена површина земљишта дуж ријечне обале бити захваћена Пројектом. • **Губитак годишњих/вишегодишњих усјева, укључујући кукуруз, раж, зоб, јечам** – када је могуће, Аутопутеви РС ће дозволити жетву или бербу а ако дође до губитка усјева, биће обезбјеђена накнада. Такође може доћи до утицаја на повртњаке који се налазе на ободима насеља али ће овај утицај бити ограничен. • **Губитак стамбених објеката (физичко пресељење):** врло ограничен број стамбених објеката ће бити обухваћен Пројектом и захтјевати физичко пресељење. • **Губитак објеката који нису стамбени (нпр. штале, амбари, ограде)** – врло ограничен број помоћних објеката и објеката који нису стамбени ће бити захваћен Пројектом. • **Губитак пословних објеката:** врло ограничен број комерцијалних или пословних структура ће бити обухваћен Пројектом а основни негативни утицај који се може очекивати је отежан приступ објектима током градње. • **Губитак извора прихода и/или прихода** који се односе на неки од већ наведених утицаја и посебно извора прихода од пољопривреде. Домаћинства на пројектном подручју имају изворе прихода који у значајној мјери зависе од пољопривреде и могли би се наћи под негативним утицајем због губитка земљишта које користе. Ови утицаји ће накнадно бити потврђени у даљем поступку откупа земљишта и детаљно описани у Плановима за откуп земљишта и пресељење. • **Дио неекспроприсаног земљишта**: дио парцеле захваћене пројектом који преостаје након експропријације и за који власник више нема економски интерес да га користи и/или је економски неодржива парцела. Током даљег процеса планирања откупа земљишта и укључивања особа под утицајем Пројекта биће утврђено постојање оваквих парцела. Законски прописи РС дозвољавају да власници ових парцела захтјевају експропријацију целе парцеле (види поглавље 4.1).
ТОКОМ ГРАДЊЕ:	
Привремени утицаји:	• Привремени губитак земљишта (углавном пољопривредног, са ограниченом површином шумског земљишта и/или пашњака – може бити мања површина грађевинског земљишта) – захтјеваног током периода грађења. • Губитак/оштећење годишњих/вишегодишњих култура (нпр. кукуруза) и дрвећа (нпр. јабука, шљива, крушка, трешња). • Оштећење/привремено онемогућавање пољопривредне инфраструктуре. • Привремени губитак и/или отежани приступ земљишту за обрађивање или за друге потребе и онемогућавање пољопривредне механизације/стоке да користи постојеће путеве. • Привремени губитак и/или отежан приступ комерцијалним или пословним објектима: врло је ограничен број пословних објеката ка којима може бити отежан приступ током периода градње. • Губитак прихода и/или начина живота који је у вези са било којим од претходно наведених губитака а посебно прихода од пољопривреде.
ТОКОМ РАДА:	
Трајни утицај на приступ:	• **Губитак и/или отежан приступ земљишту, комерцијалним или пословним објектима.** Законским прописима РС није дозвољено постојање оваквих објеката у заштитном појасу пута па се утицаји на приступ могу јавити само током градње.

3.1.1 Статус откупа земљишта у фази израде овог документа

Општи интерес за изградњу Пројекта је утврђен 17.02.2017.

Аутопутеви РС су израдили Елаборат експропријације за Лот 3: Јоховац – Добој Југ који укључује и дионицу Пројекта у дужини од 6.1 km, док је укупна дужина дионице Лот 3 12.61 km. Елаборат експропријације садржи податке који су расположиви у катастру, за парцеле за које постоје власнички листови и приказује процјењене трошкове накнаде за експропријацију земљишта и објеката. Елаборат експропријације је достављен

Правобранилаштву РС и Републичкој управи за геодетске и имовинско-правне послове (РУГИПП) у Добоју, као надлежним органима у процесу експропријације (види поглавље 4.2). РУГИПП спроводи теренске увиђаје у циљу утврђивања земљишта и објеката обухваћених Пројектом и идентификације лица. Током ових увиђаја, могуће је да ће бити утврђене промјене у коришћењу земљишта, парцела и објеката који нису уписани у катастар. Теренски увиђаји су отпочели у марту 2017. уз маркирање трасе пута и обухваћених парцела. Даљи увиђаји су настављени у вријеме израде овог документа. Информације које буду прикупљене биће прослијеђене Правобранилаштву РС које ће ангажовати судске вјештаке да изврше процјену вриједности непокретности.

Утицаји на земљиште

Трајно заузимање земљишта: трајно заузимање земљишта биће потребно за градњу петље Руданка (Костајница), петље Јоховац (Товира), дионице пута дужине око 6.1 km и ширине око 30 m, укључујући и припадајуће структуре и земљане радове као и приступни пут у дужини од око 1 km којим ће се обезбједити веза са постојећим регионалним путем. Укупна површина земљишта која ће бити заузета ће накнадно бити потврђена, с обзиром на то да се Елаборат експропријације односи на дионицу дужине 12.61 km док Пројекат обухвата дионицу у дужини 6.1 km.

Процјењује се да ће површина око 1.200.000 m^2 бити потребна за Пројекат. Земљиште које ће бити заузето претежно је пољопривредно уз мање присуство ливада и пашњака. Нема назнака да на пројектном подручју постоје неформални корисници земљишта и у највећој мјери земљиште је у приватном власништву. Врло ограничене површине под шумским и грађевинским земљиштем ће бити обухваћене. Пројекат обухвата простор четири катастарске општине: Грапска Доња, Грапска Горња, Бушлетић и Костајница. На слици 3-1 приказано је заузимање земљишта, граница експропријације и парцеле у обухвату Пројекта. У табели 3-2 сумарно су приказани типови обухваћених парцела .

Привремено заузимање земљишта: Пројекат ће захтјевати привремено заузимање земљишта за транспортне путеве, складишта материјала, кампове, привремена одлагалишта ископаног материјала/земљишта, исјеченог дрвећа, итд. У тренутку израде овог документа нису познате детаљне информације о површини земљишта која ће бити привремено заузета и ове информације ће бити презентоване у оквиру Плана за откуп земљишта и пресељење. Споразуми о привременом заузимању додатног земљишта потребног извођачу ће бити закључивани путем преговарања и правичних договора са власницима земљишта.

Слика 3-1 Заузимање земљишта за Пројекат

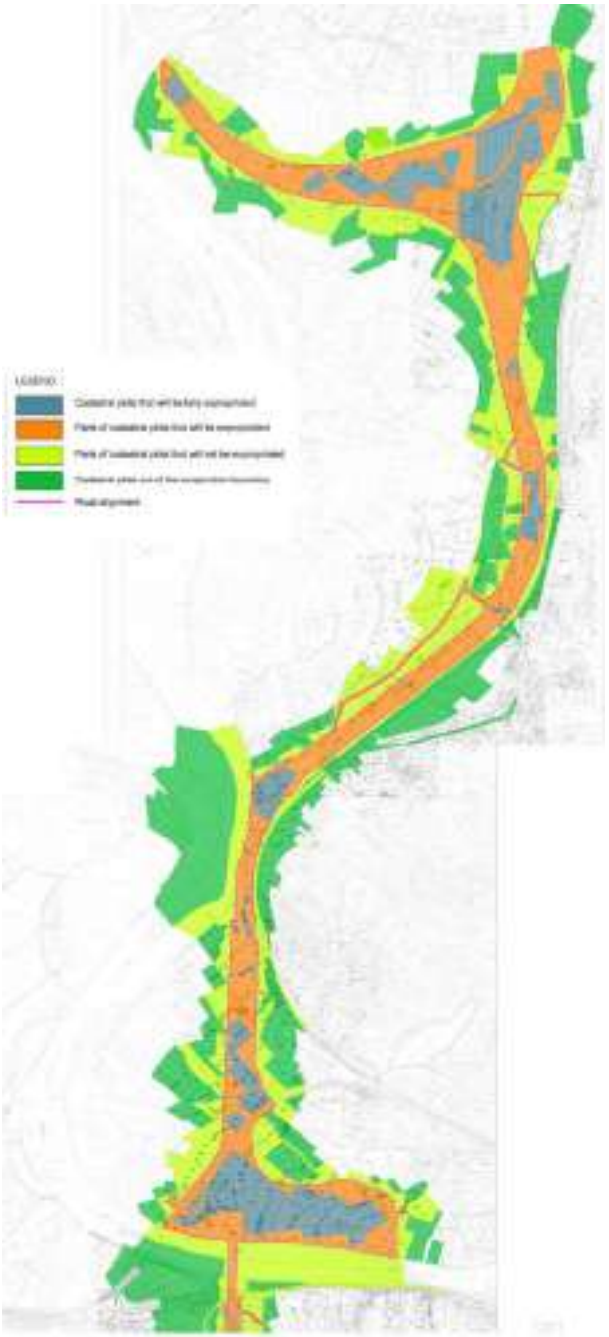

Табела 3-2 Збирни приказ врста парцела обухваћених откупом земљишта за Пројекат

Врста парцеле:	Катастарска општина				Укупан број катастарских парцела по типу
	Грапска Доња	Грапска Горња	Бушлетић	Костајница	
Обрадиво земљиште	199	252	237	267	955
Ливада	22	5	3	15	45
Шума	14	-	15	3	32
Пашњак	10	-	20	28	58
Стамбена кућа[2]	0	1	1	-	2
Воћњак	-	-	7	1	8
Двориште	-	4	2	-	6
Пут	12	7	23	13	55
Пруга	-	-	-	2	2
Ријека	-	-	-	1	1
Поток	-	-	-	1	1
Јаруга	-	-	2	-	2
Бара	-	-	3	-	3
Појило	-	-	-	4	4
Насип	-	-	-	3	3
Површински коп	6	-	-	-	6
Неплодно земљиште	-	-	2	11	13
Укупан број парцела у обухвату Пројекта					**1.196**

Утицаји на пољопривредне културе: С обзиром да се ради о пољопривредном подручју, утицај на културе је неизбјежан. Овај утицај ће се моћи ограничити уколико Аутопутеви РС, када је то могуће, омогуће жетву, уколико то план реализације Пројекта дозвољава. Одређени број дрвених засада ће бити обухваћен Пројектом и за њих ће бити понуђена накнада.

Утицаји на стамбене објекте: Свега четири објекта су идентификована у обухвату Пројекта. Ово ће бити потврђено током теренских увиђаја који слиједе, заједно са прикупљањем социо-економских података о домаћинствима под утицајем, да би се утврдило да ли им је потребна помоћ и подршка приликом пресељења.

Утицаји на помоћне и објекте који нису стамбени: врло ограничен број помоћних објеката и објеката који нису стамбени ће бити захваћен Пројектом.

Утицаји на пословне активности: на ободу подручја Пројекта налази је један привредни објекат који би донекле могао бити под утицајем услијед заузимања земљишта и/или отежавања приступа. Уопште узев, број пословних и комерцијалних објеката је врло ограничен и не очекује се да би могли бити под значајним утицајем. Основни утицаји на отежавање приступа објектима ће се јавити током градње.

Утицаји на изворе прихода: у обухвату се налази око 955 обрадивих пољопривредних парцела што представља око 80% укупних парцела обухваћених Пројектом. Домаћинства на пројектном подручју су у значајној мјери усмјерена на пољопривреду што може утицати на изворе прихода које имају, у случају губитка пољопривредног земљишта или приступа земљишту. Ови утицаји морају бити додатно потврђени током даљег поступка откупа земљишта и детаљно обрађени у Плану за откуп земљишта и пресељење.

[2] У Елаборату експропријације за Пројекат 1 идентификоване су 2 куће које ће бити директно захваћене док су током теренских обилазака утврђене 4 куће као потенцијално захваћене; ово ће бити потврђено током теренских увиђаја РУГИПП.

Процјењени трошкови експропријације

Елаборат експропријације садржи процјену трошкова. Трошкови су обрачунати на основу укупних површина пољопривредног и грађевинског земљишта, процјењеног броја обухваћених објеката и њиховог стања, укупног броја засада дрвећа и тржишне вриједности обухваћених непокретности. Чланом 11. Закона о експропријацији омогућено је власнику непокретности, да у случају експропријације једног дијела непокретности, захтијева експропријацију и преосталог дијела јер сматра да нема привредног интереса да користи преостали дио. Реално је за очекивати да ће из тог разлога укупна вриједност трошкова за експроприсање земљишта бити увећана за 20%. Такође, захтјевима ЕБРД тражи се да буде примјењена потпуна надокнада трошкова замјене непокретности што значи да ће бити обрачунати и сви пратећи трошкови правних послова а да умањење вриједности услед обрачуна амортизације неће бити узето у обзир.

Тренутно процјењени трошкови експропријације за Пројекат 1 су приказани у овом поглављу, на основу података из Елабората експропријације. Методологија процјене вриједности и трошкова експропријације биће ажурирана у оквиру Планова за откуп земљишта и пресељење, у складу са захтјевима Матрице права на накнаду (поглавље 6) у циљу испуњавања захтјева ЕБРД и налаза теренских увиђаја (*нпр. непокретности које нису уписане у катастар нису узете у обзир приликом обрачуна трошкова иако је услов ЕБРД да и они испуњавају услове за накнаду)*:

- Процјењена вриједност земљишта је 4,000,000 EUR (само за дионицу Пројекта).
- Процјењена вриједност дрвећа је 200,000 EUR (само за дионицу Пројекта).
- Процјењена вриједност објеката је 350,000 EUR (само за дионицу Пројекта).

4 Законодавни оквир за откуп земљишта и пресељење

Откуп земљишта и пресељење за Пројекат ће бити усклађено са законским прописима РС као и захтјевима ЕБРД. Ти захтјеви су приказани у овом поглављу.

4.1 Законодавни оквир Републике Српске у области откупа земљишта и пресељења

Уставом Републике Српске је уређено да је ограничење или одузимање права својине могуће само у складу са законом и уз правичну накнаду. Кључни пропис је Закон о експропријацији[3]. Овим Законом уређују се услови и поступак експропријације непокретности ради изградње објеката од општег интереса, право на накнаду и износи накнаде, рјешавање жалби и спорова и рјешавање свих осталих питања везано са процес експропријације.

Наредном табелом приказани су кључни аспекти Закона о експропријацији који су од значаја за откуп земљишта и пресељење за Пројекат:

Табела 4-1 Преглед кључних аспеката Закона о експропријацији РС

Кључни аспекти:	Објашњење:
Општи интерес и сврха експропријације.	**Непокретност се може експроприрати само након утврђивања општег интереса за пројекте који ће омогућити већу јавну корист** (чл. 5. и 6.). Експропријација се може извршити за потребе РС, градова или општина, ако није другачије одређено овим Законом.
Процес експропријације.	**Услов за покретање поступка експропријације је постојање доказа да су осигурана потребна средства** и положена на рачун у банци у висини приближно потребној за давање накнаде, односно доказ о осигураној другој одговарајућој непокретности (чл. 25.)**.** **Поступак експропријације покреће се приједлогом за експропријацију,** који корисник експропријације доставља надлежном органу за експропријацију (чл. 23). У приједлогу се наводе подаци о непокретности за коју се предлаже експропријација, власницима непокретности и сврха предложене експропријације (чл. 24). **Закон експлицитно подржава споразумно рјешавање питања стицања права власништва над одређеном некретнином** (члан 27.). Корисник експропријације је дужан путем јавног огласа позвати власнике ради споразумног прибављања непокретности, а са заинтересованим власником корисник

[3] Сл. Гласник РС, бр. 112/06, 37/07, 66/08, 110/08, 106/10, 121/10, 2/15, 79/15

	експропријације дужан је покушати споразумно ријешити стицање права власништва над одређеном непокретношћу. Закључени споразум мора садржавати облик и висину накнаде и рок до којег је корисник експропријације дужан испунити обавезу у погледу накнаде (члан 26.). Ако се не постигне споразум о накнади у року од два мјесеца од дана правоснажности рјешења о експропријацији (или мање уколико надлежни орган тако одреди), орган управе за имовинско-правне послове доставиће, без одлагања, правоснажно рјешење о експропријацији са свим списима надлежном суду на чијем подручју се налази експроприсана некретнина због одређивања накнаде (чл. 70). Надлежни суд по службеној дужности у ванпарничном поступку одлучује о висини накнаде за експроприсану непокретност.
Процес идентификовања власника / корисника.	Након подношења приједлога за експропријацију органу управе за имовинско-правне послове од стране корисника експропријације, орган управе именује комисију за спровођење поступка експропријације. Комисија је одговорна за рјешавање тзв. „претходног питања“, тј. питања власништва прије доношења рјешења о експропријацији, а која је резултат неажурираних информација у земљишним књигама (укњижена особа није иста особа као стварни власник/корисник који може бити насљедник, особа која је купила некретнину али није пријавила пријенос итд.). Комисија организује излазак на терен у присуству корисника експропријације, судских вјештака за процјену непокретности и идентификованог власника и корисника непокретности, те информише учеснике да је утврђен општи интерес и да је поднесен приједлог за експропријацију. Припрема се записник са увиђаја. Комисија такође позива идентификоване власнике и кориснике, организује састанак у општини и доноси закључак о рјешавању права власништва (тј. идентификује стварног и тренутног власника или корисника којем ће се исплатити накнада). Као посљедњи корак, комисија доноси рјешење о експропријацији на основу споменутог записника и документације поднесене заједно са приједлогом за експропријацију. Против овог рјешења се може поднијети жалба, која се доставља Републичкој управи за геодетске и имовинско-правне послове (РУГИПП, тј. орган управе за имовинско-правне послове, поглавље 4.2).
Захтјеви у вези са информисањем и консултацијама.	Прије подношења приједлога за експропријацију корисник експропријације дужан је путем јавног огласа позвати власнике непокретности ради постизања споразума о откупу непокретности (члан 27.). Обухваћени власници су информисани током цијелог поступка експропријације (тј. да је поднесен приједлог за експропријацију (члан 26.); прије доношења рјешења о експропријацији, надлежни орган управе за имовинско-правне послове дужан је саслушати лица са формални законским правима о чињеницама које се тичу експропријације (члан 28.).
Врсте експропријације.	**Експропријација може бити привремена (непотпуна) или трајна (потпуна).** *Потпуна експропријација* омогућава кориснику експропријације да добије право власништва на експроприраној непокретности, док престају права власништва као и друга права ранијих власника на тој некретнини (чл. 7). *Непотпуном експропријацијом* се може успоставити право службености на земљишту и објектима, као и закуп на земљишту на одређено вријеме. На крају периода закупа, право службености на земљишту се враћа ранијем власнику (чл. 8). **Власници који експропријацијом изгубе дио некретнина имају право затражити потпуну експропријацију и одговарајућу накнаду**, ако је услијед тога на преосталом дијелу онемогућена или битно погоршана његова дотадашња егзистенција или му је онемогућено нормално коришћење преосталог дијела непокретности (чл. 11). Захтјев за експропријацију преосталог дијела некретнине може се поднијети до доношења првостепеног рјешења о експропријацији, као и у жалбеном поступку, ако није био обавијештен о свом праву на споменути захтјев.
Накнада.	**Накнада се одређује у висини тржишне вриједности** непокретности која се експроприше (чл. 12.), на основу цијена на датом подручју, обрачунатих као тржишна цијена која би се могла постићи за конкретну непокретност, у зависности од понуде и потражње на тржишту у вријеме утврђивања цијене (чл. 54.). У закону је детаљно разрађен начин одређивања накнаде за објекте, воћњаке и винограде, земљиште под шумом и дрвну масу, пољопривредно, грађевинско и градско земљиште. Процјену вриједности непокретности врше овлашћени судски вјештаци и она служи као основа за преговарање о износу накнаде. **Накнада се одређује, по правилу, давањем друге одговарајуће непокретности** (чл. 53.) **али може бити одређена и у новцу, ако власник не прихвати другу непокретност или корисник експропријације не може да обезбиједи сличну непокретност** (чл. 54). Власник има право и на накнаду изгубљене користи коју би остварио дотадашњим начином експроприсане непокретности за вријеме од дана предаје те непокретности до дана пријема непокретности дате у замјену или новчане накнаде (чл. 62.). **Право на накнаду имају формални законски власници непокретности. Власници бесправно изграђених објеката имају право на накнаду (у висини улагања)**, ако је у вријеме покретања процеса

	експропријације био покренут поступак за легализацију објекта. **Личне и породичне прилике ранијег власника експроприране некретнине узет ће се у обзир као коректив увећања висине утврђене накнаде ако су те прилике од битне важности за материјалну егзистенцију ранијег власника**, (чл. 55.). Ова одредба односи се на обнављање извора прихода и није ограничена само на накнаду за изгубљену непокретност чиме се осигурава флексибилност на основу процјене личне ситуације у сваком појединачном случају. Трошкове накнаде сноси корисник експропријације (у овом Пројекту експропријација се врши за потребе Аутопутева РС). **Изузетно, када је у питању изградња објеката инфраструктуре, Влада РС може на захтјев корисника експропријације ријешити да му се непокретност преда у посјед прије правоснажности рјешења о експропријацији**, ако утврди да је то неопходно због хитности случаја или да би се спријечила знатнија штета (чл. 33.). Ово се не односи на случајеве када је предмет експропријације стамбена или пословна зграда, за коју корисник експропријације није обезбиједио другу одговарајућу непокретност. У таквом случају, корисник експропријације мора обавјестити власника о својој намјери да ступи у посјед те непокретности.
Механизам за жалбе	Законом су прописана права грађана на подношење притужби у различитим фазама поступка експропријације, почевши са покретање спора пред надлежним судом (нпр. против акта о утврђивању општег интереса) (чл. 18.), жалба на рјешење о експропријацији (чл. 31.) те у вези са износом накнаде (чл. 70.).

Остали законски прописи РС од значаја

Остали законски прописи РС који се односе на откуп земљишта и пресељење су слиједећи:

Табела 4-2 Преглед осталих законских прописа РС од значаја за откуп земљишта и пресељење

Кратак приказ прописа:
Закон о стварним правима РС[4]*:* уређује стицање, коришћење, располагање, заштиту и престанак власничких права и других стварних права, права на посјед, укључујући право службености, сувласништва и заједничког власништва, процедуру стицања власничких права на земљишту и/или објектима изграђеним на туђем земљишту. Заштита права власништва и осталих стварних права су гарантована овим Законом у складу са начелима међународних закона. Значајна одредба овог Закона је да посједници некретнине стичу власничка права након 10 година свјесног и правног посједа, или након 20 година свјесног посједа. Надаље, Закон одређује да савјесни градитељ који изгради објект на земљишту чији је власник друга особа има право на стицање тог земљишта, ако се власник земљишта није успротивио градњи. Власник земљишта у овом случају има право да тражи накнаду у висини тржишне вриједности земљишта.
Закон о уређењу простора и грађењу:[5] регулише легализацију бесправно изграђених објеката на земљишту у јавној својини. Закон прописује издавање грађевинске дозволе од стране локалне самоуправе.
Закон о пољопривредном земљишту РС[6]*:* утврђује основне дефиниције и принципе у погледу управљања, заштите, коришћења пољопривредносг земљишта као и планирања и евиденције.
Закон о ванпарничном поступку РС[7]*:* утврђује правила по којима судови поступају и одлучују о личним, породичним, имовинским и другим правима и правним интересима, који се по закону рјешавају у ванпарничном поступку. У складу са овим Законом суд у ванпарничном поступку одређује накнаду за експроприрану некретнину. Учесници у процесу могу закључити и споразум о облику и обиму, односно висини накнаде.
Закон о управном поступку РС[8]*:* прописује начин поступања органа управе када у управним поступцима одлучују о правима и обавезама грађана. Против рјешења донесеног у првом ступњу странка има право жалбе. Само законом може се прописати да у појединим управним стварима жалба није допуштена, ако се на други начин осигура заштита права и законитости. Законом се даје могућност постављања привременог заступника ако процесно неспособна странка нема законског заступника или се нека радња има предузети против особе чије је боравиште непознато, а која нема пуномоћника.
Закон о земљишним књигама РС[9]*:* уређује вођење, одржавање и успоставу земљишних књига, као и упис некретнина и права на некретнинама у земљишним књигама у Републици Српској.

[4] Сл. Гласник РС, бр. 124/08, 58/09, 95/11

[5] Сл. Гласник РС, бр. 40/2013, 106/2015

[6] Сл. Гласник РС, бр. 93/06, 86/07, 14/10, 5/12

[7] Сл. Гласник РС, бр. 36/09, 91/16

[8] Сл. Гласник РС, бр. 13/02, 50/10

[9] Сл. Гласник РС, бр. 67/03, 46/04, 109/05, 119/08

Закон о премјеру и катастру РС[10]*:* уређује премјер земљишта, зграда и других објеката, израду и одржавање катастра земљишта, зграда и других објеката, евиденцију и упис некретнина. У катастру се води евиденција власника некретнина.
Закон о социјалној заштити РС[11]*:* уређује основе социјалне заштите грађана и њихових породица који услијед присилне миграције (поред осталог[12]) имају право на једнократну новчану и другу помоћ уколико испуњавају два услова: (1. Немају довољно прихода да себе издржавају, 2. Немају чланове породице који су у законској обавијези да их издржавају, или ако их имају, те особе нису у могућности да их издржавају). Право на помоћ утврђује локална самоуправа на чијој територији је боравиште ових особа или породице.
Закон о заштити цивилних жртава рата[13]*:* регулише категорије цивилних жртава рата и врсте доступне социјалне и здравствене помоћи.
Закон о једнакости полова БиХ[14]*:* промовише и гарантује једнак третман полова и једнаке могућности за све и у јавном и у приватном подручју и забрањује било директну било индиректну дискриминацију на полној основи.

4.2 Институције Републике Српске одговорне за откуп земљишта и пресељење

Кључне институције и њихове одговорности у процесу откупа земљишта и експропријације у РС и за Пројекат су слиједеће:

- **Република Српска (РС):** Република Српска је корисник експропријације као власник земљишта које се експроприше.
- **Аутопутеви РС:** Аутпопутеви РС су субјект за чије се потребе врши експропријација и одговорни су за идентификацију обухвата земљишта за Пројекат, припрему Елабората експропријације на основу катастра, анализу накнада (ако то захтјева Правобранилаштво РС) и исплату накнада. Аутопутеви РС такође имају значајну улогу у укључивању лица под утицајем Пројекта, како је предвиђено овим Оквиром и Планом укључивања заинтересованих страна.
- **Правобранилаштво РС и Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове (РУГИПП)**: Аутопутеви РС достављају Елаборат експропријације Правобранилаштву и РУГИПП који су главни субјекти у процесу експропријације. РУГИПП је надлежни орган за имовинско-правне послове а Правобранилаштво је законски заступник корисника експропријације (тј. Републике Српске на овом пројекту). РУГИПП врши теренске увиђаје (укључујући попис непокретности и идентификацију и потврђивање земљишта, објеката и лица који су обухваћени Пројектом) и на основу ових информација врше се одговарајуће процјене. Правобранилаштво ангажује судске вјештаке ради одређивања вриједности непокретности и плана исплате накнада. Правобранилаштво ће консултовати Аутопутеве РС у вези питања од значаја која могу имати утицаја на накнаду (нпр. дијелови неекспроприсаних парцела, породичне и личне прилике власника, итд). Аутопутеви РС добијају информацију од Правобранилаштва о процјени вриједности која би требало да буде узета као основа за преговоре и за одређивање накнаде која ће бити исплаћена. Правобранилаштво РС преговара са лицима обухваћеним Пројектом о износу накнаде.
- **Судски вјештаци** (ангажовани од стране Правобранилаштва): Правобранилаштво РС ангажује овлашћене судске вјештаке да изврше процјену вриједности непокретности.
- **Локалне самоуправе:** основна улога локалне самоуправе у процесу експропријације је да олакша јавне консултације и укључивање особа под утицајем Пројекта (власника и корисника) у локалним заједницама на свом административном подручју.

[10] Сл. Гласник РС, бр. 6/12, 10/16

[11] Сл. Гласник РС, бр. 37/12, 90/16

[12] Корисници социјалне потребе су појединци или породице којима је услијед посебних социјалних околности потребна социјална заштита, у смислу члана 17. став 2, тачка 8 овог Закона,односно појединац или породица који имају социјалне потребе услијед присилне миграције, репатријације, претрпљене елеметарне непогоде, смрти једног или више чланова породице, дуготрајног лијечења, отпуста из установе (чл. 18.)

[13] Сл. Гласник РС, бр. 24/10

[14] Сл. Гласник РС, бр. 6/12, 10/1616/03, 102/09

4.3 Захтјеви ЕБРД

Пројекат је категорисан као пројекат Категорије А у складу са ЕБРД Политиком заштите животне средине и социјалних питања (2014).

Пројекат мора да испуни захтјеве за откуп земљишта, принудно расељавање и економско измјештање који су специфицирани у ЕБРД Политици заштите животне средине и социјалних питања (2014) и условима за реализацију (УР). Овај Оквир за откуп земљишта и пресељење је израђен у складу са ЕБРД УР бр. 5 (Откуп земљишта, принудно расељавање и економско измјештање).

Захтјеви који се тичу откупа земљишта и пресељења за овај Пројекат могу се сумирати на слиједећи начин:

- Избјећи или умањити принудно пресељење разматрањем алтернативних пројектних рјешења;
- Мјере ублажавања утицаја на пресељене особе и заједнице морају пажљиво буду планиране и примјењене;
- Ублажити штетне социјалне и економске утицаје откупа земљишта или онемогућавања особа обухваћених Пројектом да приступе и користе земљиште, кроз: (1) Обезбјеђење накнаде за изгубљене непокретности уз потпуну накнаду трошкова, прије ступања у посјед непокретности; и (2) Осигуравање да је пресељење спроведено уз одговарајући увид у информације, консултације и информисање особа под утицајем Пројекта.
- Поново успоставити, или гдје је могуће, побољшати изворе прихода и животни стандард расељених лица на ниво прије реализације Пројекта. Ово укључује и лица која немају формално законско право на земљиште а присутна су на пројектном подручју прије крајњег датума за стицање права на накнаду.
- Утврдити посебне захтјеве за помоћ рањивим појединцима или групацијама (пристуним у пројектном подручју прије крајњег датума за стицање права на накнаду). Ови појединци и групације би могли бити под значајнијим утицајем него други и могли би бити ограничени у погледу поновног успостављања извора прихода;
- Успоставити механизам за пријем и правовремено рјешавање жалби и питања које особе обухваћене експропријацијом могу имати, укључујући ресурсе за рјешавање спорова на фер и непристрасан начин.

Наведени захтјеви представљају само кратак приказ ЕБРД УР бр. 5 Откуп земљишта, принудно расељавање и економско измјештање. Потпуни текст ЕБРД Политике налази се на страници http://www.ebrd.com/news/publications/policies/environmental-and-social-policy-esp.html.

4.4 Анализа одступања између законских прописа Републике Српске и ЕБРД захтјева

Овом поглављу су представљена основна одступања између законских прописа РС и ЕБРД Услова за реализацију бр. 5. Овај Оквир (укључујући матрицу права на накнаде и услове које је потребно испунити) садржи мјере за превазилажење наведених одступања:

- Нема захтјева за социо-економским пописом, одређивањем **крајњег датума за испуњавање услова за накнаду**, прикупљањем података о постојећем стању ради **праћења** или идентификовањем **рањивих групација** – *Оквир за откуп земљишта и пресељење предлаже да се као крајњи датум одриједи датум када је проглашен општи интерес за изградњу Пројекта и када је формално отпочео процес експропријације. Тај датум је 17.02.2017. У поглављу 5 су дате информације о социо-економском попису који ће спровести Аутопутеви РС. Ове информације ће бити коришћене за касниј мониторинг а такође ће се на основу њих идентификовати осетљиве групације као и особе којима ће бити потребна додатна помоћ приликом пресељења.*
- **Накнада није у потпуности у складу са износом потупне надокнаде трошкова** – Закон захтјева да се накнада одриједи на начин да не буде у нижем износу од тржишне вриједности непокретности. Амортизација се обрачунава код процјене вриједности. Накнада би могла бити виша од процјењене тржишне вриједности уколико то захтјевају специфичне личне или породичне прилике особе под утицајем Пројекта у циљу заштите њиховог извора прихода. Ово се посебно односи на пољопривредно земљиште или пословну активност. *Потпуна надокнада трошкова ће бити примјењена за све трошкове трансакције а амортизација неће бити обрачунавана.*
- **Лица која немају формално законско право на земљиште на којем се налазе немају право на накнаду.** Ипак, Законом о социјалној заштити је прописано да уколико породице које су физички пресељене испуњавају критеријуме рањивости, њима се мора обезбједити одговарајући (социјални) смјештај. Слично

томе, особе које врше неформалну економску активност, немају право ни на какву накнаду. *У случају да нелегални објекти на јавном земљишту буду идентификовани (или у складу са Законом о стварним правима РС и Законом о уређењу простора и грађењу), Аутопутеви РС ће обезбједити подршку да особа под утицајем Пројекта легализује објекат. Права на пресељење за станаре са формалним законским правом и без формалног законског права дефинисана су Матрицом права на накнаду у поглављу 6 овог документа. Права становања утврђена Законом о стварним правима РС ће такође бити примјењена.*

- **Обезбјеђење поновног успостављања извора прихода**, уз исплату накнаде за изгубљене непокретности и изгубљени приход током периода у коме се није могла вршити економска активност, није захтјевано – *Матрица права на накнаду (Поглавље 6) предвиђа мјере поновног успостављања извора прихода и подршке коју ће Аутопутеви РС обезбједити особама које испуњавају услове за то.*

- Иако законодавство РС омогућава право на жалбу у различитим фазама процеса експропријације, нема посебног захтјева за успостављањем **независног механизма за рјешавање жалби** – Аутопутеви РС су успоставили жалбени механизам за Пројекат и он је представљен у поглављу 8 овог Оквира.

- **Захтјеви прописа за јавним консултацијама** током процеса експропријације су ограничени. Када отпочне процес експропријације, само особе са формалним законским правима бивају информисане и консултоване, обично путем појединачних преговора. Ипак, орган управе за имовинско-правне послове (РУГИПП) је дужан да закаже јавни састанак за све идентификоване власнике и кориснике земљишта обухваћеног експропријацијом ради рјешавања свих питања. – *Аутопутеви РС ће пружити подршку овом укључивању особа под утицајем Пројекта да би се осигурало да су и формални и неформални корисници земљишта укључени у процес.*

- **Нема захтјева за израдом Оквира за откуп земљишта и пресељење или Планова за откуп земљишта и пресељење,** већ се само захтјева опис просторног обухвата и захваћене парцеле – *Овај* Оквир за откуп земљишта и пресељење који израђују Аутопутеви РС ће омогућити детаљније информације у Плану за откуп земљишта и пресељење.

- Нема захтјева за **праћењем процеса експропријације, пресељења и поновног успостављања прихода** – Поглавље 9 овог Оквира поставља критеријуме за праћење које ће Аутопутеви РС примјенити током откупа земљишта и пресељења.

5 Принципи, циљеви и процеси

5.1 Циљеви

Циљеви Оквира за откуп земљишта и пресељење су слиједећи:

- Избјећи или умањити принудно пресељење, физичко и економско пресељење.

- Размотрити изводљива алтернативна пројектна рјешења у циљу избјегавања или бар умањења пресељења, уз уравнотежење заштите животне средине, социјалних питања и финансијских трошкова и користи.

- Ублажити штетне социјалне и економске утицаје откупа земљишта или онемогућавања особа обухваћених Пројектом да приступе и користе земљиште.

- Обезбједити накнаду за изгубљене непокретности уз потпуну накнаду трошкова.

- Побољшати или као минимум, поново успоставити изворе прихода и животни стандрад расељених лица на ниво прије реализације Пројекта.

5.2 Принципи

Принципи на којима је заснован и који ће бити примјењивани током реализације Пројекта су слиједећи:

1. Откуп земљишта ће бити извршен у складу са **законским прописима РС** (посебно *Закона о експропријацији РС)*, **Политиком заштите животне средине и социјалних питања ЕБРД (2014)** тј. њеног **Услова за реализацију бр. 5** (*Откуп земљишта, принудно пресељење и измјештање пословних активности)*, овим Оквиром и добром међународном праксом а све неусклађености ће бити на одговарајући начин рјешене да би се овог

постигло. Пројекат ће омогућити микро-помјерања трасе у циљу избјегавања откупа земљишта, где је то могуће.

2. **Све особе обухваћене пројектом (укључујући рањиве групе и појединце) биће информисане и консултоване** током припреме Пројекта и биће предузете мјере за њихово рано информисање и укључивање у процес одлучивања, укључујући откуп земљишта и одређивање накнаде. Сви власници, закупци и корисници ће бити посјећени и биће им објашњен процес откупа земљишта и специфични утицаји на њихово земљиште, у циљу давања могућности да се микро-премјештањима трасе умање могући утицаји и непријатности. Ово ће бити извршено у складу са одредбама Плана о укључивању заинтересованих страна и омогућиће циљане консултације са рањивим и потенцијално маргинализованим групама.

3. **Детаљан Планови за откуп земљишта и пресељење у складу са Условом за реализацију бр. 5биће урађен** за Пројекатгдје год је неопходна експропријација, физичко измјештање или губитак прихода услед промјене у коришћењу земљишта или приступа ресурсима. Информације и захтјеви садржани у Плану биће предмет јавне објаве и консултација. План ће бити заснован на поузданим ажурним информацијама и укључиће основне информације о Пројекту, утицаје Пројекта, обухваћене људе и непокретности, право на накнаду свих категорија људи обухваћених Пројектом ако и сва правна питања која се односе на пресељење или сва одступања између националног законодавства и Услова за реализацију бр. 5. План ће такође садржати детаљно приказан буџет и временски оквир.

4. Полазни социо-економски попис и процјена у Плану ће омогућити идентификовање формалних и неформалних корисника земљишта/непокретности, укључујући рањиве појединце/домаћинства, као што су самохране мајке, удовице и удовци, људи са смјетњама или особе које живе у сиромаштву. Социо-економска процјена ће допринијети попису лица обухваћених Пројектом, укључујући и оне који немају формално законом признато право на земљиште на коме се налазе.

5. **Крајњи датум за испуњавање услова за право на накнаду** (и за формалне власнике и кориснике земљишта и за оне који немају законско право) је датум проглашења општег интереса за изградњу Пројекта (објављен у Службеном Гласнику РС) када процес експропријације и отпочиње. Тај датум је 17.02.2017. Особе које су се населиле у пројектном подручју након крајњег датума не испуњавају услове за право на накнаду. Крајњи датум ће бити јавно и широко објављен укључујући и консултативне састанке са локалним заједницама обухваћеним пројектом.

6. **Сви власници, закупци и корисници** обухваћених структура и земљишта у вријеме одређивања крајњег датума, **испуњавају услове за накнаду и/или помоћ, како је наведено у Матрици права на накнаду (поглавље 6 овог документа),** без обзира на то да ли су им формално призната власничка права или не. Права на накнаду свих лица која су под утицајем Пројекта биће дефинисана.

7. **Рањиве групе/појединци:** Посебна помоћ ће бити обезбјеђена рањивим групама/појединцима који буду идентификовани током социо-економског пописа.

8. **Непознате/преминуле особе под утицајем Пројекта:** механизам за обезбјеђење накнаде лицима/корисницима који испуњавају услове и чија су права на земљиште и објекте препозната у случају када је власник непознат и/или преминуо је већ успостављен како је дефинисано законским прописима РС. Детаљне информације биће наведене у Плану.

9. **За привремено заузимање земљишта током градње биће** одређена накнада, у складу са Законом о експропријацији РС и како је наведено у Матрици права на накнаду у поглављу 6 овог документа. Краткорочни утицаји у виду губитка приступа и/или онемогућавања приступа такође могу захтјевати накнаду или другу врсту помоћи. Активности током градње ће бити организоване на начин да се избјегне и умањи измјештање пословних активности, тј. осигуравањем приступа до насеља и пољопривредног земљишта и омогућавање жетве.

10. Животни стандард и/или извор прихода особа обухваћених Пројектом биће поновно успостављен и ако је могуће побољшан, у што је могуће краћем року.

11. **Званична процјена вриједности** непокретности/побољшања земљишта биће вршена од стране судских вјештака које ће РУГИПП изабрати са листе овлашћених судских вјештака предложених од стране Правобранилаштва РС или треће стране (власника земљишта који такође могу предложити вјештака). Детаљан приказ метода за процјену вриједности биће описан у Плану за откуп земљишта и пресељење.

12. Накнада ће бити обезбјеђена пре него што дође до пресељења или онемогућавања приступа. Питања **исплате накнаде у новцу ће бити размотрена и договорена заједно са власницима и свим другим члановима** домаћинства обухваћеног Пројектом. Накнада у новцу ће бити исплаћена једнократно или у дијеловима, у складу са договором са власницима и члановима домаћинства и у складу са уговором, на рачун у банци наведен од стране власника а уз пристанак других чланова домаћинства. У случају постојања више од једног власника (тј. сувласништво брачних другова), износ накнаде ће бити подијељен и исплаћен на рачуне у банци које они наведу. Накнада за све непокретности ће бити у износу потпуне надокнаде трошкова замјене. Накнаде и помоћ за поновно успостављање извора прихода ће подједнако бити обезбјеђена и мушкарцима и женама.

13. Накнада трошкова пресељења биће обезбјеђена свим особама под утицајем Пројекта. Планом за откуп земљишта и пресељење ће бити утврђени специфични трошкови пресељења и одређена подршка за особе које се физички или економски измјештају.

14. Особе и локалне заједнице под утицајем Пројекта ће правовремено бити информисане и консултоване да би се омогућило њихово активно укључивање у процес одлучивања о расељавању. Аутопутеви РС ће омогућити приступ информацијама и помоћ рањивим особама/домаћинствима, у складу са њиховим специфичним потребама, од случаја до случаја, уз подршку социјалних служби локалне самоуправе.

15. Ефективни механизам за рјешавање жалби биће успостављен у циљу примања и правовременог одговарања на питања у погледу накнада и пресељења, која би особе обухваћене Пројектом могле имати.

16. Аутопутеви РС ће **пратити примјену поступка откупа земљишта и поновног успостављања извора прихода** путем властите интерне организације као и преко независне, треће стране. Корективне мјере ће бити дефинисане, уколико буде потребно. Све трансакције о ступању у посјед земљишта, одређивање накнаде, пресељења и помоћ код пресељења биће документоване.

5.3 Приказ процеса откупа земљишта и пресељења

Процес планирања откупа земљишта и пресељења је предвиђен да прати захтјеве законских прописа Републике Српске у области експропријације и захтјеве ЕБРД. Кључни кораци овог процеса су приказани у наредној табели уз информације о томе шта је урађено до сада на Пројекту.

Табела 5-1 Приказ процеса откупа земљишта и пресељења

Кључни кораци у процесу: **(Наведени кораци нису нужно по наведеном реду)**	**Опис корака које ће Аутопутеви РС (и други одговорне институције у РС, нпр. РУГИПП и Правобранилаштво РС) предузети на Пројекту:**	**Приказ процеса који је урађен до сада (до фазе израде овог документа) за Пројекат и шта је још потребно урадити:**
1. Иницијална идентификација особа под утицајем Пројекта, земљишта и непокретности - 'Елаборат експропријације'.	Аутопутеви РС утврђују обухват земљишта потребан за Пројекат и врше израду Елабората експропријације на основу информација расположивих у земљишним књигама/катастру. Ово је иницијални корак у идентификовању особа под утицајем Пројекта и обухваћених непокретности. *(Ипак, ове информације могу бити непотпуне уколико права на земљиште и објекте нису уписана у катастар или код надлежних органа, из разлога као што су нерегистроване купопродаје, смрт власника и недовршена оставинска расправа, неуписани објекти на јавном земљишту, итд).* Аутопутеви РС достављају Елаборат експропријације Правобранилаштву РС и РУГИПП.	Аутопутеви РС су идентификовали просторни обухват пројекта, припремили Елаборате експропријације и прослиједили их Правобранилаштву и РУГИПП.
2. Крајњи датум за стицање права на накнаду	Крајњи датум за стицање права на накнаду је датум када је проглашен општи интерес за изградњу Пројекта и формално отпочео процес експропријације. Тај датум је 17.02.2017. Крајњи датум ће бити јавно и широко објављен укључујући и консултативне састанке у насељима обухваћеним Пројектом.	Аутопутеви РС заједно са РУГИПП ће током наредних консултација осигурати да се крајњи датум за стицање права на накнаду објасни особама под утицајем Пројекта.
3. Теренски увиђаји (РУГИПП) – попис непокретности	РУГИПП врши физичко маркирање коридора пута и геодетска снимања земљишта и објеката и циљу идентификовања и потврђивања које су земљиште, објекти и лица (власници и корисници) обухваћени пројектом. На овај начин се такође идентификују власници, корисници и непокретности које нису уписане у катастар. РУГИПП биљежи све наведене информације са терена и оне се користе за даље вредновање и идентификовање особа под утицајем Пројекта. Питања која захтјевају рјешавање или даље мјере (видјети корак 6) се такође евидентирају (нпр. преминули власници и недовршени поступци оставинске расправе, нерегистровани објекти, купопродаје земљишта које нису уписане у катастар, итд.).	Маркирање коридора пута је отпочело са теренским увиђајима РУГИПП у марту 2017.
4. Попис домаћинстава *(даља идентификација особа под утицајем Пројекта) и социо-економски попис.*	У циљу испуњења захтјева ЕБРД, Аутопутеви РС ће предузети детаљан попис особа/домаћинстава који ће бити физички измјештени и брзо социо-економско пописивање особа које ће бити измјештене у економском смислу (нпр. земљорадници). Наведена истраживања ће омогућити да се прикупе детаљнији подаци и да се даље идентификују особе под утицајем Пројекта. **Физички измјештене особе/домаћинства под утицајем Пројекта:** Директно укључивање ових особа ће бити извршено ради прикупљања наведених података. Подаци ће омогућити Аутопутевима РС да утврде специфичне потребе и рањивост наведених особа/домаћинстава и да на основу тога утврде да ли је потребна додатна	Ограничен напредак у овој фази, тј. у току су увиђаји у циљу даљег идентификовања особа под утицајем Пројекта.

Кључни кораци у процесу: (Наведени кораци нису нужно по наведеном реду)	Опис корака које ће Аутопутеви РС (и други одговорне институције у РС, нпр. РУГИПП и Правобранилаштво РС) предузети на Пројекту:	Приказ процеса који је урађен до сада (до фазе израде овог документа) за Пројекат и шта је још потребно урадити:
	помоћ/подршка током пресељавања. Такође, директно укључивање ових особа ће омогућити разговор о опцијама за одређивање накнаде (тј. накнада у новцу и замјенска непокретност). На основу ових података, Аутопутеви РС ће моћи да планирају мјере за поновно успостављање извора прихода и касније да прате спровођење програма откупа земљишта и пресељења. **Економско измјештање особа/домаћинстава под утицајем Пројекта:** особе чије је пољопривредно земљиште обухваћено пројектом (тј. они се измјештају само у економском смислу) биће позване на групне консултативне састанке током којих ће Аутопутеви РС, уз подршку Града Добоја и РУГИПП, спроводити кратак попис у циљу прикупљања социо-економских података. Сврха наведеног пописа је да се прикупе основни социо-економски подаци о особама под утицајем Пројекта у циљу: утврђивања специфичних потреба и рањивости које би захтјевале додатну помоћ и подршку у поновном успостављању извора прихода након губитка земљишта; подаци би такође били коришћени за приједлог даљих мјера за поновно успостављање извора прихода и за касније праћење примјене тих мјера. Аутопутеви РС ће израдити упитник за детаљан попис домаћинстава која се физички измјештају као и кратак упитник за домаћинства која се економски измјештају. Као основа за наведене упитнике послужиће упитници урађени у оквиру прилога Оквира откупа земљишта и пресељења на Коридору Vc у ФБиХ[15]. Тај документ је такође урађен у складу са захтјевима ЕБРД и због тога може послужити као извор информација. Налази наведених пописа ће омогућити Аутопутевима РС да испуне захтјеве члана 55. Закона о екпропријацији који се односи на личне и породичне прилике власника чија се непокретност експроприше, као и прилике које могу угрозити материјалну егзистенцију, када се износ висине накнаде може одредити и уз коректив увећања у односу на тржишну вриједност. Ова одредба се односи на поновно успостављање извора прихода што је шире од обезбјеђивања накнаде за изгубљену непокретност и допушта флексибилност од случаја до случаја, у зависности од личних прилика.	
5. Идентификација рањивих појединаца/домаћинстава.	Коришћењем социо-економског упитника, Аутопутеви РС ће идентификовати рањиве особе под утицајем Пројекта у циљу утврђивања додатне помоћи која им је потребна. Аутопутеви РС ће по овом питању сарађивати са Правобранилаштвом РС и РУГИПП приликом одређивања износа накнаде (тј. што је могуће у складу са чланом 55. гдје се личне и породичне прилике могу узјети у обзир приликом утврђивања износа накнаде). Аутопутеви РС ће сарађивати са Градом Добојем у идентификовању свих особа под утицајем Пројекта који тренутно добијају социјалну помоћ или испуњавају услове за то.	Нема напретка у овој фази.

[15] http://www.jpautoceste.ba/images/larf.pdf

Кључни кораци у процесу: **(Наведени кораци нису нужно по наведеном реду)**	**Опис корака које ће Аутопутеви РС (и други одговорне институције у РС, нпр. РУГИПП и Правобранилаштво РС) предузети на Пројекту:**	**Приказ процеса који је урађен до сада (до фазе израде овог документа) за Пројекат и шта је још потребно урадити:**
6. Јавни састанци са идентификованим особама под утицајем Пројекта (власницима и корисницима) у циљу рјешавања питања утврђених током геодетских снимања / пописа.	РУГИПП уз подршку Града Добоја шаље позиве за јавне састанке ради даље идентификације власника/корисника и рјешавања питања идентификованих током теренских увиђаја.	Ограничен напредак у овој фази, тј. у току су увиђаји од стране РУГИПП ради прикупљања података за процјену вриједности.
7. Процјена вриједности непокретности и одређивање износа накнаде.	РУГИПП обезбјеђује неопходне информације судским вјештацима које ангажује Правобранилаштво а који врше процјену вриједности непокретности. Аутопутеви РС ће сарађивати са Правобранилаштвом са циљем да вјештачења испуне захтјеве постављене овим документом, стандардима ЕБРД као и захтјевима законских прописа (нпр. потпуна надокнада трошкова замјене укључујући трошкове правних послова без обрачунавања амортизације).	
8. Израда и објављивање Планова за откуп земљишта и пресељење.	Прије отпочињања градње а након завршетка пописа, Аутопутеви РС ће израдити и објавити План за откуп земљишта и пресељење (видјети поглавље 10).	
9. Преговарање и споразумијевање са особама под утицајем Пројекта.	Правобранилаштво РС води преговоре са особама под утицајем Пројекта у циљу постизања споразума о накнади. Принудна експропријација ће бити покретана само у случају да преговори не успију (тј. након два мјесеца пошто је донето рјешење о експропријацији). Аутопутеви РС ће добити информације од Правобранилаштва о процјењеној вриједности која треба да буде основа за преговоре и за износ накнаде. Правобранилаштво РС ће консултовати Аутопутеве РС (за чије потребе се спроводи експпропријација) о питањима која би могла утицати на износ накнаде (нпр. неекспроприсани дио парцеле, личне и породичне прилике власника које би могле утицати на износ накнаде, итд.). Аутопутеви РС ће такође имати значајну улогу у укључивању лица обухваћених Пројектом, како је дефинисано овим Оквиром и Планом укључивања заинтересованих страна. Уколико су власници одсутни, Правобранилаштво (или други надлежни орган) одређује овлашћеног заступника а износ накнаде се полаже на посебан рачун на који будући имаоци права могу полагати право.	
10. Исплата накнаде (укључујући обезбјеђење права када је одабрана замјена непокретности), помоћ при пресељењу и обезбјеђење мјера за поновно успостављање извора прихода. Праћење примјене Планова за откуп земљишта и пресељење.	Аутопутеви РС ће бити одговорни за исплате накнаде на основу рјешења РУГИПП или суда и обезбјеђење права код накнаде у виду замјене непокретности, помоћ код пресељења и подршку за поновно успостављање извора прихода. Аутопутеви РС ће такође бити одговорни за праћење примјене овог документа и Планова за откуп земљишта и пресељење.	

6 Испуњеност услова и право на накнаду

6.1 Испуњеност услова за накнаду

Сви појединци/домаћинства који се налазе или користе земљиште обухваћено Пројектом и који су евидентирани током теренскх увиђаја/процјена (власници и корисници, са формалним правом и без формалног законског права) имају право на накнаду и/или поновно успостављање прихода или другу врсту помоћи како је приказано у Матрици права на накнаду у поглављу 6.2. Следеће категорије особа под утицајем пројекта су идентификоване:

- Власници земљишта *(формални са законским правом или другим правом на земљиште).*
- Власници пољопривредних култура.
- Власници привредних субјеката (формалних или неформалних пословних/економских активности).
- Власници објеката/непокретности који нису стамбени и инфраструктуре.
- Власници објеката/кућа који нису стамбени.
- Власници привредних објеката/непокретности.
- Локална заједница и појединци/домаћинства обухваћени губитком приступа и/или ометањем приступа.
- Рањиве групе/појединци.

Иако до сада нису идентификоване, планираним теренским увиђајима могу бити идентификоване следеће групе:

- Формални корисници земљишта *(нпр. закупац са формалним правним статусом над земљиштем на којем се налази/које користи).*
- Бесправни корисници земљишта *(без формалног статуса или права на земљиште које користе – ово се такође може односити на јавно земљиште (или друго земљиште) које се користи на основу обичајног права или дугорочној основи али право коришћења није уписано)*.
- Формални корисници (тј. закупци) стамбених објеката/кућа.
- Бесправни корисници стамбених објеката/кућа.
- Локална заједница и појединци/домаћинства обухваћени губитком приступа и/или ометањем приступа чији начин живота може бити под негативним утицајем услед њихове рањивости и/или начина живота који зависи од одређених активности.

Особе под утицајем пројекта са формалним власништвом и правима препознатим националним законодавством

Особе са формалним правима су уписане у катастар и ове информације су представљале основу за Елаборате експропријације. Такође, током теренскх увиђаја РУГИПП, могле би бити идентификоване и друге особе под утицајем пројекта које имају формална права али чије власништво још увијек није уписано у земљишне књиге, нпр. услијед купопродаје или преноса власништва насљедством. У случају спора, особе под утицајем пројекта се могу обратити надлежном суду који мора донијети одлуку прије усвајања Рјешења о експропријацији.

У циљу избјегавања спорова, РУГИПП спроводи јавне састанке након теренских увиђаја да би се идентификовани проблеми рјешили (Корак 6 у табели 5-1).

Особе под утицајем пројекта ће такође бити сматране да имају легална права уколико се на њих односе одредбе Закона о стварним правима РС, *тј. да самостални држалац стиче одржајем право својине на непокретности, ако му је државина законита и савјесна истеком десет година непрекидног држања или самостални држалац непокретности, чија је државина савјесна, стиче одржајем својину на непокретности истеком двадесет година непрекидног држања. Такође, ако је власник земљишта знао за грађење, а није се без одгађања успротивио даљој градњи, савјесном градитељу припада зграда са земљиштем које је потребно за њену редовну употребу, а пријашњи власник земљишт а има право да захтјева само накнаду у висини тржишне вриједности земљишта.*

Особе без формалних права на земљиште на коме се налазе у тренутку теренског увиђаја

Особе без формалних права на земљиште на коме се налазе (бесправни корисници) биће евидентиране када се буду вршили увиђаји и социо-економски попис. Примјери особа без формалних права су особе које су изградиле штале или друге структуре на јавном земљишту или оне које обрађују јавно земљиште или чак и приватно земљиште, без знања и/или одобрења власника. Ове особе неће имати права на накнаду за земљиште, с обзиром на то да га не посједују, али ће имати права на накнаду за непокретности које посједују, нпр. вриједност објеката, пољопривредних култура, итд.

Крајњи датум

Крајњи датум за признање права ће бити датум проглашења општег интереса за изградњу Пројекта када је формално отпочео процес експропријације. Крајњи датум ће бити даље јавно објављиван укључујући састанке у локалним заједницама обухваћеним Пројектом.

Рањиве особе под утицајем пројекта/рањиве групације

Одређене особе под утицајем пројекта/појединци или групе ће бити сматрани рањивијим у односу на већину популације и у случају да су обухваћени Пројектом, биће захтјевана примјена посебних мјера помоћи или поновно успостављање прихода. Ове групе могу бити слиједеће:

- Бесправни корисници земљишта који немају изворе прихода или непокретности у свом власништву.
- Власници стамбених објеката без потребних дозвола, без других непокретности у власништву или без другог мјеста становања.
- Особе које зависе од прихода са земљишта обухваћеног пројектом а које представља једино земљиште које посједују или користе.
- Стара једночлана домаћинства, домаћинства самохраних родитеља, домаћинства са више чланова која морају бити физички пресељена.
- Особе које ће бити обухваћене физичким и/или економским пресељењем а чији је социо-економски статус низак, на примјер, корисници социјалне помоћи.
- Неписмене особе које имају потешкоћа у приступу информацијама о Пројекту и откупу земљишта или у разумијевању уговора и осталих докумената од значаја, итд.

Дјелимична зависност од земљишта и ниски приходи за плаћени рад у заједницама обухваћених Пројектом указују на знаке рањивости и овај аспект ће морати бити размотрен у склопу активности укључивања и врсте помоћи током пресјељења/успостављања извора прихода. Како су села у пројектном подручју мала, укључивање не би требало да захтјева обимне ресурсе и могуће га је спровести у оквиру предложеног временског оквира а током социо-економског пописа.

Рањивост ће бити процјењивана на основу резултата социо-економског пописа и ближе дефинисана у оквиру Планова за откуп земљиште и пресељење.

Механизми за рјешавање одступања података и сличних питања у катастру

Одступања од података у катастру и слична питања ће бити узета у обзир приликом утврђивања испуњености услова за накнаду и уколико се идентификују такви случајеви, План ће прецизирати јасне критеријуме да би се осигурало да ова питања не утичу на особе под утицајем пројекта и њихово право на накнаду:

- Корисници земљишта и непокретности који нису уписани.
- Власници су преминули а легални насљедници нису уписани и/или нису завршили оставинску расправу.
- Купопродајни уговори нису евидентирани.
- Својинска права проистичу из права коришћења (нпр. јавног земљишта – на основу обичајног права) а нису уписана.
- Стамбени и нестамбени објекти нису уписани.
- Објекти су уписани али са другачијим димензијама (нпр. проширени су).
- Објекти који немају дозволу нису уписани, итд.

6.2 Матрица права на накнаду

Права на накнаду за различите категорије домаћинстава и непокретности која испуњавају услове у складу са законским прописима Републике Српске збирно су приказана у табели 6-1. Матрица права на накнаду обухвата различите категорије особа под утицајем Пројекта које би могле бити обухваћене физичким и економским пресељењем услед реализације Пројекта. Врста појединих права на накнаду је детаљно објашњена у поглављу 6.3.

Потребно је истаћи да поједине категорије особа под утицајем пројекта које су предвиђене овим документом можда нису присутне на пројектном подручју (нпр. бесправни корисници кућа). Ипак, ово ће бити могуће потврдити тек након завршетка пописа земљишта и објеката и социо-економског пописа. Ажуриране матрице у Плановима за откуп земљиште и пресељење ће садржати прецизније одређене категорије, са тачним бројевима особа/домаћинстава захваћених Пројектом које су идентификоване током теренских увиђаја.

Табела 6-1 Матрица права на накнаду

Врста губитка/утицаја	**Категорија особе под утицајем пројекта**	**Права на накнаду**
УТИЦАЈИ ПРИЈЕ ИЗГРАДЊЕ – ***Трајно заузимање земљишта***		
Губитак земљишта (углавном пољопривредног, са ограниченом површином шумског земљишта и/или пашњака – може бити мања површина грађевинског земљишта). *И за формалне и за неформалне кориснике земљишта – ово се односи на земљиште у приватном власништву и на јавно земљиште.*	Власници земљишта (са формалним власништвом или правом на земљиште)	Исплата накнаде у новцу, у износу потпуне надокнаде трошкова или замјена земљишта по принципу „слично за слично“.
	Формални корисници земљишта (нпр. закупац са формалним правом на земљиште на коме се налази/које користи)	Информисање о откупу земљишта најкасније **три мјесеца** прије уласка у посјед ради омогућавања закупцу да пронађе друго земљиште за закуп – *уколико се током социо-економског пописа установи да закупац припада рањивој групацији, биће обезбјеђена подршка у сарадњи са Градом Добојем да се пронађе алтернативно земљиште за формални закуп и обезбједи приступ додатним услугама помоћи.*
	Неформални корисници земљишта (без формалног законског власништва или права на земљиште које користе – ово се може односити и на јавно земљиште (или друго земљиште) које се користи на основу обичајног права или дугорочно али право коришћења још није уписано.	Информисање о откупу земљишта/експропријацији најкасније **три мјесеца** прије уласка у посјед ради омогућавања кориснику да пронађе друго земљиште. Помоћ у проналажењу замјенског земљишта / ресурса за коришћење током периода заузећа - *у сарадњи са Градом Добојем да се пронађе алтернативно земљиште и обезбједи приступ додатним услугама подршке, посебно ако се током социо-економског пописа установи да особе припадају рањивој групацији.У складу са законским прописима, размотрими могућности обезбјеђивања сигурности закупа или формално утврђивање опција закупа.*
Неекспроприсани дио парцеле: тј. дио парцеле захваћене Пројектом који преостаје након експропријације и за који власник више нема	Власници земљишта (са формалним власништвом или правом	*Уколико власник земљишта захтјева експропријацију, у складу са Законом о експрорпијацији и ако извјештаји РУГИПП и судских вјештака то потврде као оправдано:*

Врста губитка/утицаја	Категорија особе под утицајем пројекта	Права на накнаду
економски интерес да га користи и/или је економски неодржива парцела.	на земљиште)	исплата накнаде у новцу, у износу потпуне надокнаде трошкова или замјена земљишта по принципу „слично за слично“.
Губитак годишњих/вишегодишњих пољопривредних култура.	Власници пољопривредних култура	Када то буде могуће, Аутопутеви РС ће дозволити жетву или бербу а ако дође до губитка пољопривредних култура, биће обезбјеђена накнада у новцу за годишње/вишегодишње пољопривредне културе или биљке у износу потпуне надокнаде трошкова.
Губитак стамбених објеката	Власници стамбених објеката/кућа	Замјенски објекат бар једнаке величине и карактеристика као експроприсани, помоћ при пресељењу, укључујући накнаду трошкова пресељења или помоћ приликом селидбе или Помоћ при пресељењу, укључујући накнаду трошкова пресељења или помоћ приликом селидбе и исплату накнаде у новцу у износу потпуне надокнаде трошкова (без обрачуна амортизације). --- Уколико власник нема друго боравиште и вриједност куће је толико ниска да се особа и њено/његово домаћинство не могу преселити у одговарајући сличан смјештај у складу са захтјевима ЕБРД, домаћинство ће имати право на слиједеће: Избор опција адекватног смештаја уз сигурност боравка (нпр. станови у државном власништву) – *у овом случају остварити сарадњу са Градом Добојем.*
	Формални корисници (тј. закупци) стамбених објеката/кућа	Информисање о откупу земљишта/експропријацији најкасније **три мјесеца** прије рушења ради омогућавања закупцу да пронађе други смејштај **и** накнада трошкова пресељења или помоћ прилико селидбе.
	Бесправни корисници стамбених објеката/кућа	Информисање о откупу земљишта/експропријацији најкасније **три мјесеца** прије рушења. Помоћ при пресељењу, укључујући накнаду трошкова пресељења или помоћ приликом селидбе **и** уколико корисник нема друго боравиште *(или се социо-економским пописом утврди да припада рањивој групацији):* Избор опција адекватног смештаја уз сигурност боравка (нпр. станови у државном власништву) – *у овом случају остварити сарадњу са Градом Добојем.*
Губитак помоћних објеката/објеката који нису стамбени (нпр. штале, амбари, ограде, итд).	Власник објекта који није стамбени и инфраструктуре	Накнада у новцу у износу потпуне надокнаде трошкова, без умањења вриједности услед амортизације и наканада трошкова пресељења покретне имовине или помоћ приликом пресељења покретне имовине.
Губитак пословних објеката	Власник пословног објекта	Накнада у новцу у износу потпуне надокнаде трошкова, без умањења вриједности

Врста губитка/утицаја	Категорија особе под утицајем пројекта	Права на накнаду
		услед амортизације и наканада трошкова пресељења покретне имовине или помоћ приликом пресељења покретне имовине.
Губитак извора прихода и/или начина живота који је у вези са било којим од претходно наведених губитака а посебно „пољопривредног“ начина живота.	Власник (формална или неформална пословна/ економска активност) – *може укључити пољопривредне активности*	Исплата накнаде у новцу за изгубљени нето приход током конкретног периода (док се поново не успостави пословна/економска активност) и помоћ у поновном успостављању извора прихода.
УТИЦАЈИ ТОКОМ ГРАЂЕЊА – *Привремени утицаји*		
Привремени губитак земљишта (углавном пољопривредног, са ограниченом површином шумског земљишта и/или пашњака – може бити мања површина грађевинског земљишта) – захтјеваног током периода грађења. *И за формалне и за неформалне кориснике земљишта – ово се односи на земљиште у приватном власништву и на јавно земљиште.*	Власници земљишта (са формалним власништвом или правом на земљиште)	Накнада у новцу у износу потпуне надокнаде трошкова за право коришћења земљишта у ограниченом периоду одређеном уговором/споразумом и рехабилитација земљишта након коришћења.
	Формални корисници земљишта (нпр. закупац са формалним правом на земљиште на коме се налази/које користи)	Информисање о откупу земљишта идеално најкасније **три мјесеца** прије уласка у посјед ради омогућавања закупцу да пронађе друго земљиште за закуп. У сваком случају, са корисником се мора постићи споразум и платити одговарајућа накнада прије уласка у посјед. Уколико споразум закључује трећа страна (нпр. Извођач) он тада мора бити одобрен од стране Аутопутева РС.
	Неформални корисници земљишта (без формалног власништва или права на земљиште које користе – ово се може односити и на јавно земљиште (или друго земљиште) које се користи на основу обичајног права или дугорочно али право коришћења још није уписано.	Информисање о откупу земљишта идеално најкасније **три мјесеца** прије уласка у посјед ради омогућавања кориснику да пронађе друго земљиште. Помоћ у проналажењу замјенског земљишта за коришћење током периода заузећа - *у сарадњи са Градом Добојем да се пронађе алтернативно земљиште.* У сваком случају, са корисником се мора постићи споразум и платити одговарајућа накнада прије уласка у посјед. Уколико споразум закључује трећа страна (нпр. Извођач) он тада мора бити одобрен од стране Аутопутева РС.
Губитак/оштећење годишњих/вишегодишњих пољопривредних култура.	Власник пољопривредних култура	Када то буде могуће, Аутопутеви РС ће дозволити жетву или бербу а ако дође до губитка пољопривредних култура, биће обезбјеђена накнада у новцу за годишње/вишегодиње пољопривредне културе или биљке у износу потпуне надокнаде трошкова.
Оштећење/привремено онемогућавање пољопривредне инфраструктуре.	Локална заједница и појединци/домаћинства захваћени губитком.	Поправке, накнаде или друге мјере у складу са договором са особама под утицајем Пројекта и локалном заједницом.
Привремени губитак и/или отежани приступ земљишту за обрађивање или за друге потребе и онемогућавање пољопривредне	Локална заједница и појединци/домаћинства захваћени губитком приступа и/или отежавањем	Избјегавање утицаја адекватним управљањем саобраћајем, одговарајућим укључивањем особа под утицајем Пројекта и планирањем радова. Уколико се нежељене посљедице не могу избјећи, биће исплаћена накнада у новцу за

Врста губитка/утицаја	Категорија особе под утицајем пројекта	Права на накнаду
механизације/стоке да користи постојеће путеве.	приступа.	изгубљени нето приход током конкретног периода (док се поново не успостави пословна/економска активност[16]) **и** помоћ у поновном успостављању извора прихода.
	Локална заједница и појединци/домаћинства захваћени губитком приступа и/или отежавањем приступа што може имати значајан утицај на њихов начин живота услед њихове рањивости и/или зависности начина живота од тих активности.	Избјегавање утицаја адекватним управљањем саобраћајем, одговарајућим укључивањем особа под утицајем Пројекта и планирањем радова. Уколико се нежељене посљедице не могу избјећи, биће исплаћена накнада у новцу за изгубљени нето приход током конкретног периода (док се поново не успостави пословна/економска активност). Биће обезбјеђена помоћ на поновном успостављању извора прихода и, уколико буде потребно, услијед рањивости на утицаје Пројекта, извођач и Аутопутеви РС ће у сарадњу са Градом Добојем утврдити **мјере додатне помоћи током периода трајања утицаја** (нпр. ова групација може бити посебно осетљива током зимског периода и периода жетве). *Уколико се током планирања радова у зимском периоду или периоду жетве установи да ће бити негативног утицаја на губитак или отежавање приступа групација које су оцјењене као рањиве, извођач у Аутопутеви РС ће прије тога испланирати додатну помоћ током наведеног периода.*
Привремени губитак **прихода и/или начина живота** који је у вези са било којим од претходно наведених губитака а посебно прихода од пољопривреде и ометања пословних активности, укључујући губитак и/или отежан приступ.	Власници пословних објеката (формалне или неформалне пословне/економске активности).	Исплата накнаде у новцу за изгубљени нето приход током конкретног периода (док се поново не успостави пословна/економска активност) и помоћ на поновном успостављању извора прихода.
УТИЦАЈИ ТОКОМ ИЗГРАДЊЕ – *Трајни утицаји на могућност приступа*		
Губитак и/или отежан приступ земљишту, комерцијалним објектима и/или путној мрежи.	Локална заједница и појединци/домаћинства обухваћена губитком приступа и/или ометањем приступа.	*Не предлажу се додатна права на накнаду с обзиром на то да прописима РС није дозвољено постојање оваквих објеката у заштитном зони аутопута, стога ће утицај на овај тип објеката бити само у фази градње.*
ГУБИЦИ/УТИЦАЈИ НА РАЊИВЕ ГРУПЕ		
Било какви губици / утицаји на рањиве групе проистекли из откупа земљишта за Пројекат,	Рањиве групе / појединци	Посебне мјере за ефективно учешће, наканду, пресељење и поновно успостављање извора прихода биће дефинисане Плановима за откуп земљишта и пресељење.

[16] Када год то буде могуће, током социо-економског пописа биће прикупљени подаци о годишњим приходима за период од посљедње три године и коришћени као параметар за одређивање изгубљеног нето прихода. Утицаји током периода жетве ће бити посебно размотрени приликом утврђивања права на накнаду.

Врста губитка/утицаја	Категорија особе под утицајем пројекта	Права на накнаду
идентификовани током израде Плана.		

6.3 Права на накнаду – додатна разматрања

Врсте одређених права на накнаду су детаљније објашњене у овом поглављу.

Објекти који имају дозволу и објекти без важеће дозволе: Статус објеката (стамбених и пословних) се може разликовати у зависности од тога да ли се ради о легалним објектима са свим дозволама, уписаним у катастар, или објектима који немају потребне дозволе и нису уписани у катастар. Обе врсте објеката испуњавају услове за накнаду, како је одријеђено Матрицом права на накнаду у поглављу 6.2.

Формални и неформални извори прихода: Слично објектима, приходи и извори прихода појединаца/домаћинстава обухваћених пројектом такође могу бити формални и неформални. Особе чији су приходи/извори прихода под утицајем Пројекта испуњавају услове за накнаду и/или помоћ, независно од свог статуса, како је одријеђено Матрицом права на накнаду у поглављу 6.2.

Потпуна надокнада трошкова замјене: потпуна накнада трошкова замјене ће бити обрачуната као износ тржишне вриједности непокретности увјећан за пратеће правне трошкове (нпр. порески трошкови, трошкови уписа у књиге, итд.). Тржишна вриједност непокретности (земљишта и објеката) ће бити одређена на основу цијене која се тренутно може постићи на тржишту на пројектном подручју и на основу налаза судских вјештака. Такође ће бити провјерено која је цијена куповине земљишта на датом подручју ради утврђивања да ли ће накнада бити довољна да особе под утицајем пројекта купе замјенско земљиште уколико то желе.

Налази и мишљење вјештака: судски вјештаци су независна страна у поступку. Процјена вриједности од стране судских вјештака ће бити вршена у складу са законским прописима РС и захтјевима ЕБРД уз примјену принципа потпуне надокнаде трошкова. Аутопутеви РС ће осигурати да План за откуп земљишта и пресељење садржи детаљно објашњен начин процјене вриједности. Трошкови замјене земљишта ће одговарати тржишној вриједности земљишта сличних карактеристика, у близини земљишта које је захваћено пројектом, увјећани за све трошкове пратећих правних послова. Процјена вриједности земљишта ће узјети у обзир квалитет и плодност земљишта. Процјена вриједности пољопривредних култура ће узјети у обзир питања од значаја као што је старост, ресурси и вријеме потребно за род нове културе.

Трошкови замјене легалних објеката, уписаних у катастар обухватиће тржишну вриједност објеката сличних карактеристика на пројектном подручју увјећану за трошкове правних послова. Трошкови замјене објеката или привредних структура који немају грађевинску дозволу и нису уписани у катастар као и објеката који нису стамбени биће обрачунати као износ трошкова за поновну изградњу таквог или сличног објекта на другој локацији, укључујући трошкове материјала, рада и све трошкове правних послова (тј. трошкове изградње објекта).

Накнада у новцу: накнада за експроприсану непокретност може бити исплаћена у новцу. Имајући у виду ограничен обим физичког пресељења потребног за Пројекат, накнада у новцу се сматра прихватљивијом у односу на замјену непокретности. Ипак, Аутопутеви РС ће предложити и замјену непокретности, као једну од опција (видјети Матрицу права на накнаду у поглављу 6.2).

Вријеме исплате накнаде: Накнада ће бити исплаћена прије заузимања земљишта или ступања у посјед непокретности или пресељења. Уколико се лице чија се непокретност експроприше не сложи са износом или врстом одређене накнаде и обрати се надлежном суду, а Аутопутеви РС искористе правну могућност заузимања непокретности прије него што је накнада исплаћена, биће учињено све да се накнада за непокретности које нису предмет судског спора исплати што је могуће прије, како би били умањени негативни утицаји на појединце/домаћинства под утицајем Пројекта. Уколико Аутопутеви РС ступе у посјед непокретности након што **рјешење постане коначно** али прије него што је износ накнаде прихваћен, биће примјењено слиједеће:

1. Износ накнаде биће положен на посебан рачун.

2. У случају да стамбени објекат није више могуће користити, биће обезбјеђен одговарајући алтернативни смјештај. Примјереност смјештаја се огледа у његовом квалитету, безбједности, доступности, повољности за живот, културним карактеристикама, лаком приступу и локацији. Одговарајући смјештај ће омогућити приступ запошљавању, тржишту, основној инфраструктури и услугама, као што су пијаћа вода, електрична енергија, санитација, здравствена заштита и образовање.

3. У случају да се земљиште/његов дио користило за пољопривреду и/или као извор прихода, биће обезбијеђено алтернативно земљиште/непокретност истих карактеристика или ће накнада бити одређена да покрије учињене губитке.

4. У зависности од случаја, биће обезбјеђена и сва друга неопходна помоћ.

Помоћ код пресељења биће обезбјеђена у току и/или након пресељења, све док домаћинства поново не успоставе или, ако је могуће, побољшају свој квалитет живота. У случајевима у којим се утврди да ће Пројекат утицати на економско пресељење, исплата накнаде и помоћ за поновно успостављање извора прихода биће обезбјеђена прије него што се пресељење догоди, тако да лица под утицајем Пројекта могу успоставити свој извор прихода. Помоћ код поновног успостављања извора прихода ће се обезбјеђивати све док извори прихода домаћинства не буду потпуно успостављени или, где је могуће, побољшани.

Привремени замјенски објекти или земљиште могу бити обезбјеђени појединицима или домаћинствима која су физички или економски расељена, уколико постоји њихова сагласност. Ова лица/домаћинства ће бити у могућности да користе ове структуре све док им не буде исплаћена накнада и не добију замјену за изгубљено земљиште/непокретности.

Помоћ код пресељења: Помоћ код пресељења ће бити дефинисана на основу резултата социо-економског пописа, у складу са специфичним потребама људи захваћених Пројектом. Ова помоћ се често обезбјеђује рањивим домаћинствима која се физички или економски измјештају и може укључити следеће:

- Помоћ код пресељења у одговарајући смјештај са сигурношћу дугорочног боравка у њему. На примјер, рањиво домаћинство које нема ниједан други смјештај осим бесправног стамбеног објекта може бити пресељено у општински смјештај уз дугорочни уговор о боравку.
- Помоћ у проналаску алтернативног обрадивог земљишта ако је исплаћена накнада у новцу.
- Помоћ код добијања личних докумената ради лакшег приступа услугама доступним у складу са домаћим законодавством.
- Помоћ у приступу услугама социјалне заштите.
- Помоћ приликом уписа дјеце у школу и приступа здравственој заштити, итд.

Помоћ приликом пресељења такође укључује накнаду трошкова пресељења чланова домаћинства и покретних ствари или помоћ у селидби. Покретне ствари укључују намјештај, опрему, личне предмете, итд.

Помоћ приликом пресељења ће бити пружена лицима чија потреба за тим буде идентификована током социо-економског пописа. Аутопутеви РС ће сарађивати са институцијама и организацијама које могу обезбједити наведене услуге, нпр. Министарством здравља и социјалне заштите или локалним организацијама које раде са рањивим групама.

Помоћ код поновног успостављања извора прихода: у случају да реализација Пројекта и губитак земљишта и других непокретности или приступа непокретностима резултира губитком извора прихода или средстава за живот (економско измјештање), Аутопутеви РС ће поред исплате накнаде примјенити и мјере за поновно успостављање извора прихода, у складу са закљученим споразумима. Ове мјере ће бити детаљно дефинисане у Плановима за откуп земљишта и пресељење а могу укључити слиједеће:

- Приступ могућностима за запошљавање услијед реализације Пројекта *(нпр. током грађења)*.
- Накнада трошкова поновног успостављања пословне активности било гдје.
- Помоћ код идентификовања и приступа другим активностима које могу бити извор прихода.
- Обезбјеђење подршке у прије лазном периоду током поновног успостављања пољопривредне активности.
- Накнада или помоћ код транспорта опреме и механизације.

Помоћ приликом поновног успостављања извора прихода биће пружена лицима чија потреба за тим буде идентификована током социо-економског пописа. На основу рјешења РУГИПП/суда, Аутопутеви РС ће сарађивати са институцијама и организацијама које могу обезбједити наведене услуге, нпр. Градом Добојем и локалним агенцијама за развој пољопривреде. Аутопутеви РС такође имају значајну улогу у укључивању лица под утицајем Пројекта, како је предвиђено овим Оквиром и Планом укључивања заинтересованих страна.

За детаљно одређивање мјера помоћи за поновно успостављање извора прихода од пољопривреде, биће узети у обзир резултати социо-економског пописа и укључене одговарајуће организације и институције. За утврђивање мјера помоћи биће размотрене и опције како да особе под утицајем пројекта побољшају приносе и приход од пољопривреде (нпр. наводњавање, обука о мјерама за увећање приноса, обука осталих чланова домаћинства који се не баве пољопривредом, итд). План ће бити усмјерен на идентификовање мјера помоћи које су одрживе и могу дугорочно довјести до остварења користи, прије него једнократна исплата накнаде.

Рехабилитација привремено заузетог земљишта

Сво земљиште које је привремено било заузето услијед реализације Пројекта биће у потпуности враћено у пређашње стање, по истеку уговорног периода коришћења. Ово значи да ће сав отпадни материјал бити уклоњен и механизација помјерена. Такође може значити и да ће у појединим подручјима површински слој земљишта бити очуван у циљу очувања квалитета земљишта, што ће бити у надлежности изабраног извођача и Аутопутева РС који ће то пратити. Предузимање ових мјера ће омогућити власницима/корисницима земљишта да наставе да га користе на исти начин на који су га користили прије реализације Пројекта.

Подршка рањивим групама

За сваку рањиву групу идентификовану током социо-економског пописа биће одређене одговарајуће мјере подршке, у складу са њиховим потребама. На примјер, неке групе могу имати потребу за правном или другом подршком у циљу поновног успостављања извора прихода, или помоћи за унапријеђење својих економских активности, нека рањива домаћинства могу имати потребу за додатним услугама социјалних радника, итд. Неке рањиве особе под утицајем пројекта могу имати потребу за помоћи у приступу социјалним додацима на које имају право. Аутопутеви РС ће сарађивати са Градом Добојем у погледу помоћи и подршке рањивим особама под утицајем пројекта.

7 Консултације и објављивање информација

Оквир за откуп земљишта и пресељење ће бити објављен на интернет страници Аутопутева РС (http://www.autoputevirs.com) и на страници ЕБРД (www.ebrd.com). Папирне копије Оквира ће бити доступне на слиједећим локацијама:

- Аутопутеви Републике Српске [Васе Пелагића 10, 78000 Бања Лука, Тел: +387 51 233 670, email: info@autoputevirs.com, www.autoputevirs.com]
- ЕБРД канцеларија у Сарајеву [15. спрат, Фра Анђела Звиздовића 1, UNITIC Торањ Б/15; 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина http://www.ebrd.com/ebrd-in-bosnia-and-herzegovina.html]
- Град Добој [Хиландарска 1, 74000 Добој, Тел: +387 53 242 022, www.opstina-doboj.ba]

За Пројекат је израђен План укључивања заинтересованих страна, такође јавно доступан на интернет страницама Аутопутева РС и ЕБРД и изложен на поменутим локацијама. План дефинише активности укључивања власника и корисника земљишта и непокретности обухваћених Пројектом *(укључујући и оне са формалним законским правима и оне без законских права на земљиште на коме се налазе или које користе).* Град Добој ће пружити подршку Аутопутевима РС у спровођењу слиједећих активности укључивања:

- Аутопутеви РС ће даље одржавати **опште консултативне састанке о откупу земљишта** у локалним заједницима, укључујући: састанке током израде Плана за откуп земљишта и пресељење; састанке за представљање детаљног просторног обухвата Пројекта и обухваћеног земљишта и непокретности, утицаја на приступ земљишту, објављивања почетка социо-економског пописа, теренских увиђаје РУГИПП и утврђивање вриједности непокретности, представљање Планова, матрице права на накнаду и врсте и начина одређивања накнаде.
- Током теренских увиђаја РУГИПП у циљу потврђивања података из Елабората експропријације, биће идентификовано земљиште и непокретности (од којих неки нису уписани у катастар из формалних разлога или из разлога непостојања дозволе). Аутопутеви РС ће, уз подршку Града Добоја, пружити подршку РУГИПП у укључивању локалне заједнице и утврђивању корисника и власника наведеног земљишта и непокретности.

Уколико је РУГИПП већ извршила геодетске радове и није идентификовала све власнике или кориснике, Аутопутеви РС ће у то укључити локалну заједницу.

- Биће обављени разговори са представницима Министарства здравља и социјалне заштите о доступности података о домаћинствима или појединцима који су обухваћени Пројектом а спадају у рањиве. Такође ће се разговарати о начинима на које Министарство, уз сарадњу са Аутопутевима РС, може обезбједити подршку наведеним домаћинствима/појединцима, посебно оним обухваћеним физичким пресељењем.
- Појединачни састанци са лицима обухваћеним Пројектом, у складу са захтјевима законских прописа РС, као дио процеса експропријације (поглавље 4).

Као дио ових активности, Аутопутеви РС ће у сарадњи са Правобранилаштвом РС и Градом Добојем посебно предузети следеће:

- Додатно **директно укључивање домаћинстава која ће бити физички пресељена и чији су стамбени објекти обухваћени Пројектом,** уз социо-економски попис и одређивање вредности објеката. Социо-економски попис ће омогућити Аутопутевима РС да утврде специфичне потребе и евентуално рањиве групације које ће захтјевати додатну помоћ код пресељења. Ово директно укључивање ће омогућити разговоре о опцијама исплате накнаде (нпр. накнада у новцу уз потпуну надокнаду трошкова замјене и надокнаду трошкова селидбе или замјена непокретности). У случају када особе под утицајем пројекта изаберу исплату накнаде у новцу, додатно директно укључивање ће бити спроведено ради разговора о помоћи приликом проналажења новог стамбенох објекта.
- Особе чије су економске активности измјештене услед Пројекта (нпр. оне чије је обрадиво земљиште обухваћено Пројектом) биће позване на групне консултативне састанке. Састанци ће имати за циљ представљање просторног обухвата Пројекта, разговоре о обухваћеном земљишту (и да ли за преостали дио неекспроприсаног земљишта постоји економски интерес за даље коришћење) и прикупљање основних социо-економских података потребних Аутопутевима РС ради утврђивања специфичних потреба ових лица, рањивости и потребе за помоћи. Ови састанци ће омогућити особама под утицајем Пројекта да поразговарају о приступу преосталом неекспрорписаном земљишту и другим релевантним питањима.
- **Директно укључивање власника пословних активности** чији објекти или приступ објектима може бити под утицајем Пројекта.
- Када отпочне примјена Плана за Пројекат, Аутопутеви РС ће наставити да редовно информишу и консултују се са лицима обухваћеним Пројектом. Сви састанци и консултације биће документовани од стране Аутопутева РС, уз евидентирање датума када је састанак/консултације одржан, списком присутних и сажетком дискусије.

8 Механизми управљања жалбама

8.1 Механизам рјешавања жалби

Аутопутеви РС и њихов(и) извођач(и) ће прихватати све коментаре и жалбе, писмене или усмене, који се односе на Пројекат и у вези су са откупом земљишта и расељавањем. Аутопутеви РС сматрају да су консултације стални процес и да се различита питања од значаја могу покренути када Пројекат уђе у фазу откупа земљишта и грађења.

Механизам за рјешавање жалби ће бити успостављен на начин како је приказано на слици 8-1. Аутопутеви РС и извођач(и) ће прихватати све коментаре и жалбе који се тичу Пројекта. У оквиру овог механизма биће рјешаване и жалбе које се тичу откупа земљишта и пресељења. Образац за жалбу је приложен на крају овог документа (Прилог А). Сваки појединац или организација могу доставити своје коментаре и/или жалбе лично, телефоном, поштом или електронском поштом на контакте наведене на крају овог документа.

На све коментаре или жалбе биће одговорено усмено или писмено, у складу са жељеним начином специфицираним од стране подносиоца жалбе, уколико су његови контакт подаци наведени.

Све жалбе ће бити примљене и евидентиране у року од пет дана и на њих ће бити одговорено у року од двадесет радних дана. Појединци који подносе жалбу или коментар имају право да захтјевају да се њихови подаци чувају као повјерљиви.

Аутопутеви РС ће пратити начин на који извођач(и) рјешавају жалбе и обезбједити да се на жалбе на одговарајући начин одговара, у оквиру постављених временских рокова. Аутопутеви РС ће одржавати записе о свим примљеним жалбама (укључујући и оне упућене извођачу), на основу којих ће бити припремљени извјештаји о рјешавању жалби и укључени у годишње извјештаје о заштити животне средине и социјалних питања, који ће бити објављивани на интернет страници Аутопутева РС.

Засебни механизам за рјешавање жалби биће успостављен за жалбе запослених код извођача.

8.2 Жалбе у поступку експропријације у РС

Додатно уз механизам за рјешавање жалби у оквиру Пројекта (описаног у поглављу 8.1), подносиоци жалби такође имају могућност да потраже правну заштиту у складу са законским прописима Републике Српске.

Закон о експропријацији предвиђа право грађана обухваћених експропријацијом да подносе жалбу у различитим фазама поступка, почевши од управног спора против акта о утврђивању општег интереса (члан 18), жалбе на рјешење о експропријацији (члан 31) и жалба на износ одређене накнаде (члан 70).

Слика 8-1 Механизам за рјешавање жалби у оквиру Пројекта

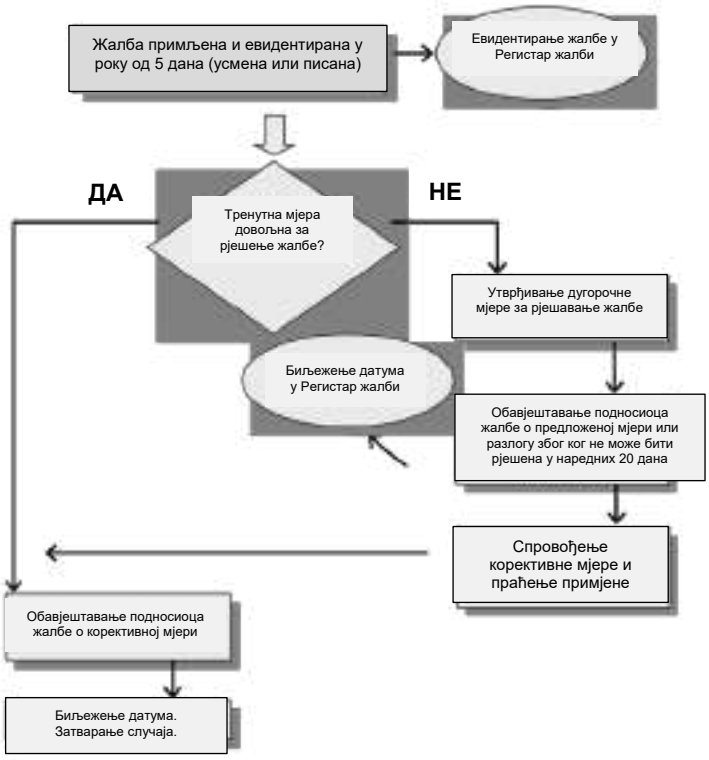

9 Праћење, вредновање и извјештавање

9.1 Праћење и вредновање

Аутопутеви РС ће пратити и одржавати базу података о откупу земљишта особа под утицајем пројекта (појединаца, домаћинстава, привредних субјеката, итд.) чије су непокретности обухваћене пројектом (укључујући и оне који нису власници). База података ће садржати и информације о надокнадама, пресељењу и примјењеним мјерама за поновно успостављање прихода, све док сви утицаји услијед пресељења не буду ублажени што ће бити утврђено одговарајућом Провјером комплетности која ће бити спроведена у договору са ЕБРД. Подаци и информације у бази података ће периодично бити ажурирани у циљу праћења напретка породица и привредних субјеката под утицајем пројекта.

База података ће укључити информације о рањивости особа под утицајем пројекта као и специфична питања која се тичу приступа њиховом земљишту као последице Пројекта. Одјељење за имовинско-правне послове ће бити задужено за редовно ажурирање базе података. Ажурирање ће се спроводити превасходно путем редовне комуникације са Правобранилаштвом РС и учествовањем у активностима укључивања особа под утицајем Пројекта.

Све информације о особама под утицајем пројекта, њиховој имовини, исплаћеним накнадама и мјерама подршке ће бити чуване као повјерљиве.

Аутопутеви РС ће **пратити примјену поступка откупа земљишта и поновног успостављања извора прихода** путем властите интерне организације као и преко независне, треће стране. Корективне мјере ће бити дефинисане, уколико буде потребно.

Интерни систем праћења ће бити успостављен у Аутопутевима РС и састојаће се од следећег:

- Праћења улазних и излазних информација којим се утврђује да ли су улазне информације дате на вријеме и у складу са Оквиром и Планом; и
- Периодичног мјерења излазних показатеља (индикатора) у односу на почетне услове добијене социо-економским пописом.

Независни, екстерни проверивач, биће искусни консултант за откуп земљишта/пресељење којег ће Аутопутеви РС ангажовати да, на примјер, врши провјере након кључних фаза процеса експропријације.

Наредна табела приказује листу значајних показатеља (индикатора) који ће бити коришћени за праћење. Коначна листа индикатора, утврђена на основу резултата социо-економског пописа, биће укључена у План.

Табела 9-1 Показатељи (индикатори) за праћење

Показатељ	**Извор информације**	**Учесталост мјерења**
Улазни показатељи		
Број састанака са особама под утицајем пројекта и резултати консултативних активности	Записници са састанака	Два пута годишње
Број особа/домаћинстава обухваћених Пројектом, по категоријама (формални или неформални власници, власници или корисници, рањиве групе) и врстама утицаја (физичко пресељење, привремено или трајно економско измијештање, друго)	База података о откупу земљишта и пресељењу и записи о жалбама	Два пута годишње
Број и тип обухваћених непокретности (земљиште, куће, помоћни објекти, пољопривредне културе, итд).	База података о пресељењу	Два пута годишње
Укупни трошкови накнада, пресељења и поновног успостављања прихода	Финансијски документи Аутопутева РС	Два пута годишње
Враћање земљишта у првобитно стање – број рехабилитованих парцела	Извјештаји извођача и записи о жалбама	Годишње
Вријеме реализованих активности у односу на рокове предвиђене Планом за откуп земљишта и пресељење	Поредити статус реализације са роковима у Плановима за откуп земљишта и пресељење	Два пута годишње
Излазни показатељи		
Број потписаних уговора о исплати накнаде Број и процентуални удио извршених плаћања накнаде	База података о пресељењу и финансијски документи	Два пута годишње
Физичко пресељење – број појединаца/домаћинстава који су пресељени, врста помоћи при пресељењу	База података о пресељењу	Годишње
Мјере поновног успостављања извора прихода – врсте примјењених мјера, напредак у примјени, број корисника	База података о пресељењу	Годишње
Број особа који захтјева посебну помоћ и врсте обезбјеђене помоћи појединцима/домаћинствима која спадају у рањива	База података о пресељењу	Годишње
Показатељи резултата		
Број и врста примљених значајних или неријешених жалби, укључујући судске поступке, које се односе на откуп земљишта (и које вријеме је било потребно да се ријеше)	Записи о жалбама	Два пута годишње
Просјечно вријеме за исплату накнаде	Вријеме између постизања споразума о накнади и исплате накнаде	Годишње
Да ли накнада представља потпуну надокнаду трошкова замјене?	Утврдити да ли су примаоци накнаде у новцу били у могућности да купе непокретност сличних карактеристика	Годишње
Коришћење накнаде	База података о пресељењу	Годишње
Физичко пресељење – степен задовољства новом кућом / непокретностима	Појединачни састанци са лицима/домаћинствима	Годишње

Показатељ	Извор информације	Учесталост мјерења
	База података о пресељењу	
Приходи / извори прихода: • Промјене у нивоу прихода (исти, увећан, умањен) • Поновно инвестирање у активности које су извор прихода (куповина земљишта, опреме, обука за стицање вјештина, итд.)	Појединачни састанци са лицима/домаћинствима База података о пресељењу	Годишње

На крају процеса откупа земљишта, независни експерт, којег ће ангажовати Аутопутеви РС а који ће бити прихватљив за ЕБРД, ће спровести провјеру и уколико је потребно предузети додатне мјере на њих ће бити одговорено у одговарајућем року и у договору са ЕБРД.

9.2 Извјештавање

Аутопутеви РС ће израђивати и прослиједјвати ЕБРД годишње извјештаје о постигнутом напретку у примјени овог Оквира и детаљних Планова за откуп земљишта и пресељење за Пројекат.

У овим извјештајима биће наведене све информације о примењеним мјерама исплате накнада, пресељења и поновног успостављања извора прихода, консултацијама, преговорима и резултатима преговора, обезбјеђивању помоћи за рањиве групације, одговорима на жалбе, итд. Аутопутеви РС ће документовани све састанке и консултације одговарајућим записницима.

Информације из ових извјештаја ће такође бити сумиране и Годишњим извјештајима заштите животне средине и социјалних питања који се достављају заинтересованим странама, укључујући ЕБРД.

10 Одговорности за примјену, временски оквир и финансирање

10.1 Одговорности за примјену, временски оквир и финансирање

Кључне институције и њихове одговорности у процесу откупа земљишта и експропријације у РС и за Пројекат су слиједеће:

- **Република Српска (РС):** Република Српска је корисник експропријације као власник земљишта које се експроприше.
- **Аутопутеви РС:** Аутпопутеви РС су субјект за чије се потребе врши експропријација и одговорни су за идентификацију обухвата земљишта за Пројекат, припрему Елабората експропријације на основу катастра, анализу накнада (ако то захтјева Правобранилаштво РС) и исплату накнада. Аутопутеви РС такође имају значајну улогу у укључивању лица под утицајем Пројекта, како је предвиђено овим Оквиром и Планом укључивања заинтересованих страна.
- **Правобранилаштво РС и Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове (РУГИПП)**: Аутопутеви РС достављају Елаборат експропријације Правобранилаштву и РУГИПП који су главни субјекти у процесу експропријације. РУГИПП је надлежни орган за имовинско-правне послове а Правобранилаштво је законски заступник корисника експропријације (тј. Републике Српске на овом пројекту). РУГИПП врши теренске увиђаје (укључујући попис непокретности и идентификацију и потврђивање земљишта, објеката и лица који су обухваћени Пројектом) и на основу ових информација врше се одговарајуће процјене. Правобранилаштво ангажује судске вјештаке ради одређивања вриједности непокретности и плана исплате накнада. Правобранилаштво ће консултовати Аутопутеве РС у вези питања од значаја која могу имати утицаја на накнаду (нпр. дијелови неекспроприсаних парцела, породичне и личне прилике власника, итд). Аутопутеви РС добијају информацију од Правобранилаштва о процјени вриједности која би требало да буде узета као основа за преговоре и за одређивање накнаде која ће бити исплаћена. Правобранилаштво РС преговара са лицима обухваћеним Пројектом о износу накнаде.

- **Судски вјештаци** (ангажовани од стране Правобранилаштва): Правобранилаштво РС ангажује овлашћене судске вјештаке да изврше процјену вриједности непокретности.
- **Локалне самоуправе:** основна улога локалне самоуправе у процесу експропријације је да олакша јавне консултације и укључивање особа под утицајем Пројекта (власника и корисника) у локалним заједницама на свом административном подручју.

Уз наведене кључне институције, Извођач радова ће закључивати споразуме о привременом заузећу земљишта. У сваком случају, споразум мора бити закључен са корисником и одговарајућа накнада исплаћена прије ступања у посјед земљишта. Уколико Извођач закључује споразум, такав споразум мора бити одобрен од стране Аутопутева РС.

Аутопутеви РС као субјект за чије се потребе спроводи експропријација одговорни су за примјену свих аспеката Оквира за откуп земљишта и пресељење за које одговорност није другачије назначена, укључујући израду и примјену Плана за откуп земљишта и пресељење, исплату накнада и пријенос права. Све стране укључене у примјену Пројекта, укључујући и извођаче, дужне су да се ускладе са захтјевима постављеним овим документом.

Кључне активности (у складу са Корацима током откупа земљшта и пресељења приказаним у табели 5-1), временски оквир за примјену Оквира за откуп земљишта и пресељење и израду Плана за откуп земљишта и пресељење за Пројекат приказани су у табели 10-1. Наведени временски оквир може бити измијењен у зависности од динамике пројекта. У табелама су такође наведене специфичне одговорности Аутопутева РС и извођача.

Као кључни први корак, Аутопутеви РС ће заједно за Правобранилаштвом РС, РУГИПП и Градом Добојем учествовати у активностима укључивања власника непокретности и корисника земљишта и непокретности. Ово подразумијева кориснике непокретности и земљишта који су формални власници као и оне који нису формални власници. Град Добој ће обезбједити подршку Аутопутевима РС током ових активности, укључујући савјетовање о најбољим начинима информисања о планираним састанцима. Посебни захтјеви за укључивање описани су у Плану укључивања заинтересованих страна.

Табела 10-1 Збирни преглед кључних активности које треба спровести и временски оквир за примјену Оквира и Плана за откуп земљишта и пресељење за Пројекат

Активност	Одговорност	2017			2018	2018	Q3 2018-2020	2020 – и на даље
		Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Градња	Коришћење
Прије градње: Основне активности откупа земљишта/експропријације								
(Корак 1) Крајњи датум за испуњавање услова за накнаду – укључивање лица обухваћених Пројектом да предвиди и објашњавање значења крајњег датума.	РУГИПП, или када то РУГИПП не може урадити, Аутопутеви РС ако буде потребно.	X						
(Корак 2) Теренски увиђаји (Корак 3) – Попис земљишта и објеката	РУГИПП, уз подршку Аутопутева РС кад је потребно [17]							
(Корак 3) Попис домаћинстава и додатни социо-економски попис[18]: током општих консултативних састанака са локалним заједницама, појединачних састанака са особама под утицајем Пројекта које ће бити физички пресељене и сарадње са Министарством здравља и социјалне заштите[19]. *(Корак 5) Идентификација рањивих особа под утицајем Пројекта ће такође бити извршена у овој фази од стране Аутопутева РС.*	Аутопутеви РС, уз сарадњу са Градом Добојем, Правобранилаштвом РС и РУГИПП							
(Корак 4) Јавни састанци са особама под утицајем Пројекта (власницима и корисницима) у циљу рјешавања питања утврђених током теренских увиђаја.	РУГИПП, уз сарадњу са Градом Добојем, Правобранилаштвом РС и Аутопутеви РС							
(Корак 5) Процјена вриједности земљишта и других непокретности.	РУГИПП, Правобранилаштво РС (и судски вјештаци)							
(Корак 6) Одређивање накнаде, тј. успостављање права на накнаду	Правобранилаштво РС и Аутопутеви РС (у смислу давања информација о питањима која могу утицати на износ накнаде)							
(Корак 7) Израда и објављивање Плана за откуп земљишта и пресељење *(Поглавље 10.2),*	Аутопутеви РС							
(Корак 8) Преговарање и постизање споразума са особама под утицајем Пројекта	Правобранилаштво РС							
(Корак 9) Исплата накнаде **(прије ступања у посјед)** и пружање помоћи у поновном успостављању извора прихода и приликом пресељења.	Аутопутеви РС (исплата накнада) и друге службе (помоћ код пресељења и пружање помоћи код поновног успостављања			**Исплата накнаде прије ступања у посјед[20]**				

[17] Током теренских увиђаја непокретности од стране РУГИПП, у циљу потврђивања информација из Елабората експропријације, Аутопутеви РС ће уз подршку Града Добоја пружати подршку РУГИПП у укључивању локалне заједнице и идентификовања и формалних и негормалних корисника и власника земљишта. Тамо гдје је РУГИПП већ извршила увиђаје, Аутопутеви РС ће укључити локалну заједницу у случају да РУГИПП није била у могућности да идентификује све власнике и кориснике који су под утицајем.

[18] Аутопутеви РС ће израдити детаљне социо-економске упитнике за особе под утицајем Пројекта које ће бити пресељене и кратке упитнике за особе чије ће економске активности бити измјештене.

[19] Посебни захтјеви за ове активности укључивања су описане у Плану укључивања заинтересованих страна.

[20] Закупце и кориснике стамбених објеката без формалног законског права обавијестити у идеално најкасније 3 мјесеца раније.

	прихода).							
Планирани почетак градње:	Аутопутеви РС				**Рана 2018**			
Споразуми о привременом коришћењу земљишта за потребе градње, уколико је потребно.	Аутопутеви РС /Извођач							
Активности које ће се спроводити током радног вијека Пројекта								
Управљање жалбама	Аутопутеви РС /Извођач							
Консултације и објављивање информација	Аутопутеви РС /ЕБРД							
Праћење и извјештавање	Аутопутеви РС							

Аутопутеви РС ће одредити Координатора за откуп земљишта и пресељење (са довољним бројем помоћних запослених) у циљу координације и примјене овог Оквира и израде Плана за откуп земљишта и пресељење.

Аутопутеви РС ће финансирати исплату накнада за експропријацију и пријенос права приликом пресељења као и помоћ приликом поновног успостављања прихода. Аутопутеви РС ће затражити подршку од одјељења за социјалну заштиту Града Добоја ради обезбјеђивања подршке за рањиве особе које су под утицајем Пројекта.

10.2 Збирни приказ мјера које Аутопутеви РС треба да спроведу у вези Плана за откуп земљишта и пресељење (Корак 8)

Табела 10-1 приказује преостале активности које Аутопутеви РС треба да предузму у процесу откупа земљишта а које ће обезбједити довољан ниво информација за израду Плана за откуп земљишта и пресељење. Наредна табела приказује предлог садржаја Плана као и додатне информације у односу на овај Оквир који је основа.

Табела 10-2 Предложени садржај Плана за откуп земљиште и пресељење и потребних активности на ажурирању Оквира у План

Поглавље Оквира за откуп земљишта и пресељење:	**Поглавље Плана за откуп земљишта и пресељење:**	**Мјере за допуну Оквира у Плану:**
1. Увод	1. Увод	Измјенити потпоглавље 'Предмет Оквира' у 'Предмет Плана'.
2. Пројекат и начин коришћења земљишта	2. Пројекат и начин коришћења земљишта	Допунити опис пројекта и статус откупа земљишта.
3. Приказ земљишта, објеката и лица обухваћених Пројектом.	3. Приказ земљишта, објеката и лица обухваћених Пројектом.	Ово поглавље треба бити допуњено информацијама са РУГИПП теренских увиђаја и приказом свих обуваћених парцела, непокретности укључујући стамбене објекте, помоћне објекте и привредне објекте. Додати нова потпоглавља која се тичу социо-економских карактеристика подручја (на основу спроведеног социо-економског пописа) и рањивих особа под утицајем Пројекта. У План не уносити личне податке или имена особа.
4. Законодавни оквир за окуп земљишта и пресељење.	4. Законодавни оквир за окуп земљишта и пресељење.	Нема потребе за допуном - (осим ако не буде измјене законских прописа РС).
5. Принципи, циљеви и процеси.	5. Принципи, циљеви и процеси.	Нема потребе за допуном.
6. Испуњеност услова и право на накнаду.	6. Испуњеност услова и право на накнаду.	Допунити на основу теренских увиђаја и консултација и детаљније образложити права на накнаду. Поглавље 6.3 треба да послужи као основа за поглавље 7 у Плану.
	7. Пресељење и накнаде 7.1 Методе процјене вриједности земљишта и објеката 7.2 Накнада у замјенској непокретности и помоћ приликом пресељења 7.3 Накнада у новцу – износи и плаћања 7.4 Мјере за поновно успостављање прихода	Поглавље 6.3 Оквира треба да буде основа за разраду овог поглавља уз додатак описа методологије процјене вриједности и детаљнијих објашњења права на накнаду.
7. Консултације и објављивање информација.	8. Консултације и објављивање информација.	Допунити резултатима са консултација у периоду израде Плана и током поступка јавног увида у План.
8. Механизми управљања жалбама.	9. Механизми управљања жалбама.	Нема потребе за допуном.
9. Праћење, вредновање и извјештавање.	10. Праћење, вредновање и извјештавање.	Допунити резултатима праћења.
10. Одговорности за примјену, временски оквир и финансирање.	11. Одговорности за примјену, временски оквир и финансирање.	Допунити детаљнијим приказом одговорности за исплату накнада. Ажурирати временски оквир. Сумарно приказати буџет и финансирање.

11 Детаљи за контакт

Сву комуникације са заинтересованим странама (изузев комуникације са запосленима и извођачима) које се тичу овог Пројекта прослиједити овлашћеној особи у Аутопутевима РС:

гђа. Добрила Мајсторовић, Односи са јавношћу

Аутопутеви Републике Српске
Адреса: Васе Пелагића 10, 78000 Бања Лука
Тел: +387 51 233 670
E-mail: info@autoputevirs.com
www.autoputevirs.com

Прилог А Образац жалбе

Образац жалбе

Број	
Име и презиме	
Контакт информације и жељени метод комуникације Молимо Вас означите на који начин желите да Вас контактирамо (поштом, телефоном, e-mail-ом)	☐ Поштом: напишите своју поштанску адресу _____ _____ _____ ☐ Телефон: _____ ☐ E-mail: _____
Жељени језик комуникације	☐ Српски ☐ Други (наведите који)
Опис проблема или жалбе:	Шта се догодило? Када се догодило? Коме се догодило? Шта је последица проблема? Шта је узрок и колико је трајање проблема?
Датум догађаја/жалбе:	
	☐ Једнократни проблем/жалба (датум _____) ☐ Догађај се десио више пута (колико пута?_____) ☐ Стални проблем (проблем и даље постоји)
Шта је рјешење проблема, по Вашем мишљењу?	

Потпис: _____ Датум: _____

Молимо Вас да овај образац доставите на адресу:
Добрила Мајсторовић
Васе Пелагића 10, 78000 Бања Лука
Тел: + 387 51 233 670
email: info@autoputevirs.com

Прилог Б Општи садржај Плана за откуп земљишта и пресељење

1. Предмет Плана

2. Опис пројекта и потенцијални утицаји

3. Законодавни оквир за окуп земљишта и пресељење

4. Принципи, циљеви и процеси

    4.1 Принципи и циљеви

    4.2 Приказ процеса

5. Обухваћене непокретности, лица и права на накнаду

    5.1 Попис обуваћених непокретности и домаћинстава и књига експропријације

    5.2 Социо-економски попис

    5.3 Обухваћено земљиште

    5.4 Обухваћени објекти

    5.5 Пословне активности

    5.6 Обухваћена лица

    5.7 Права на накнаду

        5.7.1 Испуњеност услова за стицање права на накнаду

        5.7.2 Матрица права на наканаду

6. Пресељење и накнаде

    6.1 Методе процјене вриједности непокретности

    6.2 Пресељење

    6.3 Накнада у новцу

        6.3.1 Износи

        6.3.2 Плаћања

7. Консултације и објављивање информација

    7.1 Резултати консултација спроведених за потребе припреме Плана

    7.2 Објављивање информација

8. Механизми управљања жалбама

9. Лица која припадају рањивим групацијијама

    9.1 Идентификација лица која се сматрају рањивим

    9.2 Могуће активности пружања помоћи рањивим лицима

10. Праћење и вредновање

11. Одговорности за примјену, временски оквир и финансирање

    11.1 Одговорности за примјену

    11.2 Буџет

    11.3 Финансирање